
બહારે વસંત.

વિનય—વસંત

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૩૪૪ વર્ષિક

પુસ્તકનું નામ બરારે વસંત

વિષય ૬ - ૨

બહારે વસંત

અથવા

વસંતની ગઝલો.

લેખક, વિદ્યાર્થી—“વસંત”

વસનજી દયાળજી ગણુત્રા.

સાંપ્રત નિવાસ, દાળની પોળ—અમદાવાદ.

પ્રકાશક

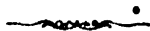
હરિભાઈ દલપતરામ પટેલ.

શહાપુર વનમાળીવાંઢાની પોળ—અમદાવાદ

સોલ એજન્ટ:-

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૦, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૩ જી.

પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૭૫

સને ૧૯૧૯

૩૩૩૬૬૬

કિંમત રૂ. ૦-૫-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીય શિક્ષક વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૩૪૪

ક્રમાંક

પુસ્તકનું નામ બરારે વસંત

વિષય ૬-૩૪

બહારે વસંત

અથવા

વસંતની ગઝલો.

લેખક, વિદ્યાર્થી—“વસંત”

વસનજી દયાળજી ગણાત્રા.

સાંપ્રત નિવાસ, દાળની પોળ—અમદાવાદ.

પ્રકાશક

હરિભાઈ દલપતરામ પટેલ.

શલાપુર વનમાળીવાંકાની પોળ—અમદાવાદ.

સોલ એજન્ટ:—

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૦, પાનકાર નાકા—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૩ ય.

પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૭૫

સને ૧૯૧૯

૩૩૩૬૬૬

કિંમત રૂ. ૦-૫-૦

ગુજરાતી કોપીરાઈટ સર્વ હક પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે.

ફક્ત જુજ નકલો: સીલોકે છે.

વસંત-વિહાર.

લેખક, “વસંત”

તે

વસનજી દયાળજી ગણાયા.

ઉત્તમ પ્રકારની ગઝલો તથા
રસમય કાવ્યોથી ભરપૂર

પ્રેમ, ભક્તિ, વૈરાગ્ય, શૃંગાર,
સાહિત્ય, ધર્મ વગેરે અનેક વિષયો
ઉપર ઓજસ્વી ગઝલો તેમજ કાવ્યો-
નો સંગ્રહ આ પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ
થયેલ છે. જેજ કાગળ, મનહર
છપાઈ, સોનેરી પાકું પુંદું લેવા છતાં
કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

સોલ એજન્ટ

બુકમેલર હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ.

પાનકાર તાકા-અમદાવાદ.

અનિલકૃત કાવ્ય.
કિંમત માત્ર રૂ. ૦-૪-૦

કિંમત માત્ર રૂ. ૦-૪-૦
કાવ્ય મેલોડી

અમદાવાદ શહાપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં હરિભાઈ
દલપતરામે પોતાના “અન્યોદય” પ્રેસમાં છાપી.

વિનય-પ્રસ્તાવ.

“ સુમાષીતેન ગીતેન યુવતીનાંચ લીલયા ।

મનો, ન મિચ્યતે યત્ય સ યોગીરથવા પશુઃ ॥

પ્રિય દૃઢ્યઅન્ધુ !

આ અલ્પ-સ્વલ્પ સેવાનો થાગ આપને ચરણે ધરતાં પ્રસ્તાવરૂપે કંઈ કામચાની આવશ્યકતા હોય એમ જણાતું નથી, કેમકે આ નમુનો પોતેજ એક પ્રસ્તાવરૂપે પોતાની પરીક્ષા આપવા અને પોતાના પ્રત્યે આપ અન્ધુની પ્રસન્નતા કે અપ્રસન્નતા કેટલી પ્રકટ છે તેની ખાત્રી કરી જોવા માટે જાતેજ પ્રકટ થાય છે, ત્યાં પછી પ્રસ્તાવનું શું પ્રયોજન ?

આ નવો યુગ છે. વિચાર, ભાવ, લાગણી, પ્રેમમસ્તી અને ષ્ણાધનનાં પુનિત પુનરુદ્ધવનનો વંતરદાર યુગ છે. એ યુગની નવીનતાને વધારી જોવા જોઈતું પણ આ કાવ્યો કંઈક કરી શકતાં હોય, તો તહેમની અને તહેમના ઉત્પાદકના પ્રયાસની સાર્થકતા છે. એમાંના કાવ્યોનો એક મ્હોટો સંગ્રહ આજ પ્રકાશકના પવિત્ર પ્રયાસદ્વારા પ્રકાશમાં આવેલ છે. આજે તો જગતના પરીક્ષા મંદિરમાં નવ મસ્તક ઉમેલા આ દીન બાલ વિદ્યાર્થીની એજ યાચના છે કે નીરક્ષીર ન્યાયે હંસપ્રતિધી મત્વને નિઃસત્વને સ્વીકારી હમાબુદ્ધિથી નિવારી-વિસારી-દર્શાવી-મુઘાઈ, આ રંક-હૃદયની નિઃસ્વાર્થ સેવાને સફળ કરશે.

દિવાસો-સંવત ૧૯૭૩.

“ વસંત-મંદિર.”

આસ્ટ્રોલિયા-અમદાવાદ.

સી૦

સ્નેહાધીન દીન અને કૃપાકાંક્ષી

કિંકર “ વસન્ત.”

*દેવી સરસ્વતીનો વિશ્વવિહાર !

બેગ છંદ.

વિશ્વવાટિકામાં, વિવિધ વિચિત્રતા !

વિસ્તારે વિચિત્રરૂપિણી.

અમિત પ્રકાશ વેરે નીલગગને,

પુલકોદ્દગમ કરી કુસુમકાનને;

ધુલોકે-ભૂલોકે વિલસે ચલચરણો-

અપલા અંચલગામિની.

સુવર્ણનુપૂર અણકે દૂર-આકાશે,

અલકગન્ધ વાયુ લહરિ વિકાશે;

મધુરનૃત્ય પ્રતિચિત્તે પ્રકાશે-

અગણિત મંજુલરાગિણી.

વિવિધવાણું, વિવિધ સુવાણું, રત્ન અચિત,

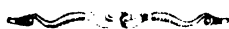
વિવિધ છંદે, સુગંધે, સંગીત-સન્નિગ્ધ;

વિવિધ શ્રન્થે, અગણિત કંઠે પઠિત-

તવમહિમા મૃદુભાષિણી.

જગદુપવનમાં, અતિ વિચિત્ર મા !

વિલસી રહી વિચિત્રરૂપિણી.

* સર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરના એક પદ ઉપરથી.

॥ श्रीपरमात्मने नमः ॥

બહારે વસંત

અથવા

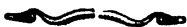
વસંતની ગઝલો.

૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨

પ્રેમ પ્રણુની મંગળ પ્રાર્થના

ગઝલ અથવા પદ.

પ્રેમભૂર્તિ ! પ્રાણપ્રભો ! પ્રણયના પૂજારી !
હૃદયહરણ ! હૃદયનાથ ! છે હૃદય વિહારી ! હૃદય.
આવો ! વ્રજરાજ ! આજ, ઉરનિકુંજ સાજે,
પ્રણયગંધી ગાજે, નામ આપનું પોકારી ! હૃદય.
નીલાંબર જ્યોતિ જડિત, નિજથરણ પ્રસારી;
વ્યાપી રહ્યા વિશ્વનાથ ! વિશ્વદેહ ધારી ! હૃદય.
સૂર્ય મંડલોની રાસ, રસ ભરી જગાવી;
અનંત-લોક સભય ફેરે, નિયમિત ગતિ ધારી ! હૃદય.
પ્રસન્ન મુખ છળિ પ્રકાશી, હૃદયકુંજ માંડી !
પ્રેમ પરિપૂર્ણ, મધુર ભાવના પ્રસારી ! હૃદય.
પ્રેમામૃત સતત વહે, પ્રેમી હૃદય માંડી;
વસંત અનુરક્ત બને, મસ્ત અભયધારી ! હૃદય.

વસંતગમ !

—જિન્દગી—

ગઝલે હુકા.

આ મુકુટ મંજરીના, નવમલ્લિકાની માલા !
 તરૂણી નયનવિશાલા, આવી વસંતગાલા !
 વિકસીત વિલાસવેશી, સુરખાલિકા સુકેશી;
 દિલદાર દિવ્યદેશી ! આવી વસંતગાલા !
 મધુમાલતી મધુરી, રસ રોમ રોમ પૂરી;
 સજ્જ સ્નેહસાજ શૂરી, આવી વસંતગાલા !
 શશિ તારકા રમે છે, શીતળ શિશિર સમે છે;
 ઉર ભાવથી નમે છે, આવી વસંતગાલા !
 નિરબ્ર ગગનદારે, ધીમે પદે પદારે;
 સુખ-સાજને સુધારે, આવી વસંતગાલા !
 કોકિલ કુજન સુણાવે, અલિ ગુંજનો ગળવે;
 પ્રભુમજિત ભજન ભાવે, આવી વસંતગાલા !
 બની સૃષ્ટિ સુરસલીના, સત્કાર સ્નેહભીના-
 કરતી ઉભી નવીના ! આવી વસંતગાલા !
 આનંદ અમિત આપી, ઉર ખેદ સકળ કાપી;
 કેકા કરી કલાપી ! આવી વસંતગાલા !
 આનંદ નાચ જોતાં, કંઈ મયુર મયુરીઓનાં;
 હાણાંએ સ્નેહભીનાં, આવી વસંતગાલા !
 ઉભી દ્વાર દેવીરૂઝે, નહાતી પરાગધૂપે;
 ઉર મર્મને જગાડે ! આવી વસંતગાલા !

આશાભર્યું નવું પ્રભાત.

ગજલ—કવ્યાની.

પથારી પાપની ત્યાગી, પ્રભુજી ! આજ જાગું છું;
 ભ્રમણા મોહનો ભાંગી, ચરણમાં સ્થાન માગું છું.
 પ્રવૃત્તિ માતનો પ્રેયો, જગતના દેનમાં ઘેર્યો;
 સુતો હું તો ઘણા દેવસો, હવે એ ઉઘ ત્યાગું છું.
 વિષયનાં ગીતડાં ગાતો, ગન્યો હું મસ્ત મદમાતો;
 પડી છે દૈવની લાતો, હવે તો હારી ભાગું છું.
 વિસારી કર્મના ધારા, વહાવી કર્મની ધારા;
 ક્ષમા એ પાપની ખ્યારા, પડીને પાય માગું છું.
 હાલુયો ખૂરા વિચારોએ, ગ્રહાયો પડવિકારોએ;
 જગતના વજ્રતારોએ-જડાયો આજ જાગું છું.
 ગન્યો પાપી નડારો હું, થયો તમને અકારો હું;
 ભરીને આંખમાં આંસુ, પિતાજી ! પાય લાગું છું.
 ભરો કંઈ ગૂઢ મંત્રાને, રચી કર્તવ્ય તંત્રાને;
 હૃદયનાં પ્રેમ ચંત્રાને, સૂઝવો એજ માગું છું.
 ભલો-ખૂરો ગમે તેવા, શિશુને આશરો દેવો;
 ગની પૂરો તમારો હું, હવે ધર્માનુરાગું છું.

સ્નેહસિંધુને શરણચાચના.

ગઝલ—કવ્વાલી.

શ્રુતીના શબ્દ છે સાચા, હૃદય આધાર છે દેવા !

વદે શું રાંકડી વાચા ? પ્રણય આગાર છે દેવા !
તમે તો આંખના તારા, પ્રભુજી ! પ્રાણથી ખ્યારા !

ન રહેશો નાથજી ! ન્યારા, નયન શણગાર છે દેવા !
તમે મારા, તમે ખ્યારા, ખરા સ્નેહી તમે મહારા ;

ઉરે સીંચો અમીધારા, તમે દાતાર છે દેવા !
વિભૂતી વિશ્વની સારી, તમારા નામ પર વારી ;

ફરી ફરી જાઉં બલિહારી, તમારા ખ્યાર પર દેવા !
અમરપદ આપને ચરણે, અચળ સુખ શ્યામને શરણે ;

સ્મરણ રહેજો જીવન મરણે, સુરત-સીતાર છે દેવા !
નયનમણિ નાથ ! નિસ્તારા ! ભીષણ ભૂભાર હરનારા !

જીવન સચાર કરનારા ! જગતના તાર છે દેવા !
તમે ત્રાતા ! પિતા માતા ! વિદાતા શાન્તિ સુખદાતા !

તમે સ્નેહી સખા બ્રાતા ! તમે સંસાર છે દેવા !
જીવનની ડુબતી નૌકા, લથડતી ખાય છે ઝોકાં ;

દુરિતના તોડવા ડક્કા, તમે તલવાર છે દેવા !
શિખાવો ભાવ ને ભક્તિ, ઉતારો અંતરે યુક્તિ ;

મળો મજધારમાં મુક્તિ, અસારે સાર છે દેવા !

આરાધન-ઉદ્બોધન.

ગઝલ—(આયા કરે ઈશ્વર—એ લય.)

જગો ! ઉરે જગદીશ ! જીવનજ્યોતિ જગાવો !
 આવો ! ઉરે આનંદના આદેશ ઉઠાવો !
 અનેરી મોહરાત્રિનું, ધનધોર છવાયું;
 સંચારી પ્રહવાડ, અલખમસ્તી મચાવો !
 સૂતી હુમારી ચેતના, સ્મશાન-શાન્તિમાં,
 લગાવી જ્ઞાનદંડ ગેળી ગાન જગાવો !
 ધમની અને શિરાતણું, ધીમું પડયું સંગીત;
 કળ ફેરવી, સુરતાસીતાર-તાર રહુડાવો !
 ગભિરી દિવ્ય નેતિ, નયનનૂર સૂકાયું;
 રસ-સ્નેહ-પૂર પૂરીને, ઉર ભાવ નચાવો !
 જડતા-તિમિર છેદતા, રસ-તેજના અંગાર;
 ઉઠે અનંત ધામમાં, કંઈ એવું બતાવો !
 અલેતી આંખ-પાંખડી, પદસ્પર્શી-ઉઘાડી;
 આંખી ભરી સ્વરૂપનો, આનંદ અપાવો !
 અખંડ જ્ઞાનરશ્મિનો, પ્રકાશ પાથરી;
 રવ-પરનો ભેદ ભૂલીએ, એ શાસ્ત્ર શિખાવો !
 શ્રુતિ સાર સીંચી, સ્મૃતિ-ગતિ સુકાન સુધારી;
 આ અખિલ વિશ્વદેહમાં, અભેદ લૂટાવો !
 વસંત સમીરલહરીથી, સુરલોક સુહાવી;
 ઝંકાર-પ્રણવગાનમાં પ્રહ્લાંડ જૂલાવો !

ગમે તેવો તમારો છું.

ગઝલ—કબાલી.

ભલે, ભૂરો-અધરો-પાપમાં, પૂરો તમારો છું.
 ભલે કામી-હરામી-હું, ગમે તેવો તમારો છું.
 વિષયની વાસના સેવું, કરું છું લાખનું દેવું;
 ગરજનું આ કરજ કેવું, કરી થાતો અકારો છું!
 પડ્યો છું મોહને અંકે, ચડ્યો છું દંભને ડંકે;
 પલોટ્યો પાપને પંકે, અધર્મોનો ઉતારો છું.
 સદાયે કાપતાં કાચું, ન જોયું વાળીને પાછું;
 ડગારા રંગમાં રાચું, વચનનો છું વિસારો છું.
 કરું બકવાદ ભાષણમાં, ધરું બહુ ઢોંગ આસનમાં;
 નથી કંઈ રંગ વર્તનમાં, જગાંતો છું લવારો છું.
 પ્રતિજ્ઞાને વિસરવામાં, પરાયા માલ દુરવામાં;
 ભૂમિને ભાર કરવામાં, બન્યો મ્હોટો ડગારો છું.
 ન જાણું આ થયું શાને? પ્રમા-ગોજસ ગયાં શાને?
 ધરીને દિવ્ય આન્માને, થયો ભૂરા વિકારો છું.
 ચહું છું પ્રેમનો પારો, નથી કંઈ ચાલતો ચારો;
 ભયો છે દુષ્ટ આચારો, મુખે સારો લવારો છું.
 ચલાવો તોપનો મારો, બતાવો રકને આરો;
 ગિરદ પાળી પ્રભો! તારો, હું તો રાહુ સિતારો છું.
 તમે છો કલ્પતરૂ જેજા, અખંડાનંદધન દેવા;
 નિવાજો મોક્ષના મેવા, અકારો છું ગિચારો છું.

અમારી હિન્દમાતા તું.

ગઝલ—કબાલી.

પરમ સુખની વિધાતા તું, અચળ યશ પ્રાપ્ત માતા તું !
 હૃદયની ધર્મદાતા તું, હમારી હિંદ માતા તું.
 ચરણ પૂજી તહને ભજતાં, જગતનાં દુઃખ-ભય તજતાં;
 સદા ભક્તિ ઉરે સજતાં, જપું મુખ “હિંદ માતા તું.”
 મણિ—મુક્તા—સુરતનોથી, રસેલી ધ્રુવ યત્નોથી;
 પૂજ્યેલી પ્રયત્નોથી, હમારી “હિંદ માતા તું.”
 ગિયારા ગાળ બહુ તહારા, સહે છે કષ્ટ-અસિધારા;
 છતાં તહારાજ રહેનારા, કહે છે “હિંદ માતા તું.”
 નહિ પરના થનારા એ, અધર્મે ના જનારા એ;
 રહી નિજ દેશધારાએ, ઉચરતા “હિંદ માતા તું.”
 ઋષિ, મુનિ, દેવ, ગાંધર્વો, ઉજવતા ઉન્નતિ પર્વો;
 વહી મહિમા મુખે ગરવો, કહીને “હિંદ માતા તું.”
 શિશુ, નર, નારી ગુણ ગાતાં, અહરં આશિષો દેતાં;
 વધાવી વારણાં લેતાં, સ્મરતાં “હિંદ માતા તું.”
 ગુણી-ગુરુ-વિપ્ર-કે જ્ઞાની, ખરા નિજ દેશ અભિમાની;
 ગણી આ જીંદગી ક્ષાની, ભજે છે “હિંદ માતા તું.”
 સુણી તુજ નામના બોલો, ઉછળતી હર્ષની છોળો;
 હૃદયપટ આ થતો ખેળો, કહેતાં “હિંદ માતા તું.”
 ગાતા મા ! તહારાં ગીત, નહે છે હૃદયમાં રસપ્રીત;
 કહો તે શબ્દમાં શી રીત ? વર્ણ “હિંદ માતા તું.”

ભારતનું વિજયનિશાન.

ગઝલ—કવ્વાલી.

હમે સૌ હિંદના યોગી, ધરીશું ધ્યાન ભારતનું !
 ઉઠાવી ધર્મધ્વજ કરમાં, કરીશું ગાન ભારતનું !
 ધરી છે શીલની શેલી, રહુડાવી જ્ઞાનની કફની;
 વિરક્તિ દાંડ શિર મેલી, ઝિલીશું તાન ભારતનું.
 જલાવી કષ્ટની હોળી, ઉઠાવી પ્રજાની ઝોળી;
 જમાવી સંતની ટોળી, ભરીશું ભાન ભારતનું.
 ગયું જે જે હતું નખળું, રહ્યું તે સૌ થયું સખળું;
 ભુલાયું વિશ્વ આ સઘળું, સ્વિકાર્યું જ્ઞાન ભારતનું.
 ત્યજી છે લોકની લજ્જા, ત્યજી છે શાન્ત સુખસજ્જા;
 હમારાં માંસ ને મજ્જા, કર્યું કુરબાન ભારતનું.
 નથી ધન માનની પ્રચ્છા, નથી સંસારની વાંચ્છા;
 નથી સુખભોગ આકાંક્ષા, ચહું સન્માન ભારતનું.
 હૃદયમાં પ્રેમલય જાગી, સમાધિ લક્ષમાં લાગી;
 હમે ત્યાગી-વિરાગી એ, લગાવ્યું ધ્યાન ભારતનું.
 નસોમાં લોહી ભારતનું, શરીરમાં અન્ન ભારતનું;
 મુખે છે ગાન ભારતનું, સ્વરોમાં તાન ભારતનું.
 હમારા જન્મનું સાર્થક, હમારા મોક્ષની સીડી;
 હમારા સ્વર્ગને માટે, રહુડે વીમાન ભારતનું.
 ગગનમાં નાચતો ઝુંડે, જગત્માં વ્યાપતું ચેતન;
 જીવનમાં જાગતો આત્મા, વિજય-નિશાન ભારતનું.

પડદામાં છૂપાયેલા પ્રેમીને.

ગઝલે હકા.

લીધી તમે શું વડાલા ! બાધા ન ખોલવાની ?
 દીધી મને નિરાશા, શું આંખ ચોળવાની ?
 જોયા અનેક દેશો, લીધા અનેક વેશો;
 કરી ન કાંઈ ફાવી, તુજ શક્તિ તોળવાની !
 વાંચ્યાં અનેક શાસ્ત્રો, સેવ્યા અનેક સંતો;
 કુંચી નથી જણાતી, તુજ દાર ખોલવાની !
 સુરમા અનેક આંજ્યા, લઈ જ્ઞાનની શલાકા,
 દૃષ્ટિ ન તોય પામ્યા, તુજ રૂપ વિલોકવાની.
 ધરી પ્રેમભાવ ખ્યારા ! ચીર્યા જીગર હમારાં;
 આશા ન જાગી ઉરમાં, તુજ ભાવ ભાળવાની.
 બહુ ન્યાય-દર્શનોની, ગલીઓ ફરી તપાસી;
 યુક્તિ ના હાથ લાગી, તુજ દેશ પહોંચવાની.
 જોવા જીગરથી આવ્યા, ખોળા ઘણા ઉઠાવ્યા;
 કારી ન કાંઈ ચાલી, પડદો ઉપાડવાની.
 તલસ્યું છે નેનચાતક, જ્યોતિ નિહાળવાને;
 પુણ્યો ન પાર પામ્યાં, પ્રાંપણ ઉઘાડવાને.
 ‘મહારી’ અને ‘તહમારી,’ સુણી ગુંજ ન્યારી ન્યારી;
 ઘડીએ છતાં ન આવી, ખે ખોલ ખોલવાની.
 મદમસ્ત પ્રેમખ્યાલી, આવ્યો હું હાથ ઝાઝી;
 દીઠી સદાય ખાલી ! ક્યાં આગ હોલવાની !

દુઃખિયાને દુઃખની શી પરવા ?

ગઝલ.

ધરી છે જીંદગી ખોળે, ન આપો તો નથી પરવા !
 મળી છે આકૃતો ટોળે, ન કાપો તો નથી પરવા !
 ગણ્યા આધાર આશાના, મળ્યા ભાલા નિરાશાના;
 ભલે આડાં ધરી ખડાનાં, ઉથાપો તો નથી પરવા.
 કરે જે સત્યનો દાવો, મરી તે પાળતા કોલો;
 દીધેલા બાપના બોલો, ન પાળો તો નથી પરવા.
 સહી મુશ્કિલ મુશિમતને, હઠાવી દિલની હિંમતને;
 કદિ મહો મતની કિંમતને, ન માપો તો નથી પરવા.
 જીગર સાથે જડી સાંધો, વિસાર્યા રનેહ સંબંધો;
 જડેલા લોહના બંધો, ન કાપો તો નથી પરવા.
 ઉખેડી મૂળથી પાયા, ડગાવી મહેલની કાયા;
 કૃપાની શિર ઉપર છાયા, ન સ્થાપો તો નથી પરવા.
 કરેલી સાધના ખૂટી, ગજબની ગર્જના છુટી !
 હૃદય સર્વસ્વને લૂંટી, સતાવો તો નથી પરવા.
 પડી તે છો પડે પૂરી, ગતિ એથી અધિક ખૂરી;
 બળી પેઠા પછી આછા, ન તાપો તો નથી પરવા.
 સહ્યું તેનાં સ્મરણથી શું ? મરેલાને મરણથી શું ?
 વહ્યું તે વિસ્મરણથી શું, ન છાપો તો નથી પરવા !

અનખ પ્રેમનો ખ્યાલો.

ગઝલ—કવ્યાલી.

ગળા સૂધી ભરેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 હૃદયરંગે રસેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 અમીઝરણાં ઝરે જેમાં, રસો મીઠા ઠરે તેમાં;
 પ્રભુએ પીરસેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 ભિન્નવ્યો ભાવનાઓમાં, જમાવ્યો કંઈ જમાનામાં;
 સુધાધારે ધરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 સાખી.

વિકસ્યાં કમનિય કાળજે, પ્રેમખીજ અંદર !
 હૃદયચંત્રમાં પીલતાં, પ્રકટ્યો અર્ક કપૂર.
 કમળનેત્રે ઝીલેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 કનકક્યારે ખિલેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 સાખી.

શાસ્ત્રશબ્દ ભ્રમણાવડે, ભૂડ્યા કંઈક સુન્દર;
 પ્રેમપ્રસાદ પવિત્ર આ, વર્ણે વેદ-પુરાણ.
 પ્રભુચરણે ઝરેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 શ્રુતિસત્ત્વે સરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
 સાખી.

ડોલાવે ઈંદ્રાસનો, ઝિછાળે બ્રહ્માંડ;
 નયનઝલક પલકે રથે, નવલા માયાકાંડ !

મહાસિંધુ તરેલો આ પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
અમરતામાં મરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
સાખી.

પૂછીને પરતંત્ર જન, પગલાં ભરતા જાય;
સ્વતંત્ર સિંહ કદી નહીં, પરનું માર્યું ખાય !
દુઃખોને વિસરેલો આ પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
શિવે બહાલો કરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
સાખી.

કોમળ કમળકળી ખિલી, હસી રસીને મલકાય;
અમિત અમર મોહાંધને, મર્મ નહીં અમજાય.
અજળ મસ્તી ભરેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
હૃદયભાવે રસેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
સાખી.

તું *યોગી હું ÷યોગિની, પ્રેમ કુંજમાં આજ;
અજળ યોગને સાધીએ, સજી સ્વર્ગના સાજ.
વિરહટીપે ભરેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
અરક્ષ જેવો ઠરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
સાખી.

ભૂલાવે સંસારને, ભૂલાવે વ્યવહાર !
આપે ભૂલી આપને, થવું આજ એકતાર !
xઅધરથી ઉતરેલો આ, પીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !
જીગરસરથી ઝરેલો આ, લીઓ કોઈ પ્રેમનો ખ્યાલો !

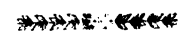

પ્રેમી કે પાગલ ?

ગઝલ—કબાલી.

જીગરથી ચાહનારાને, જીગર સાથે જડી દેશું;
 કદર જે પ્રેમની કરશે, પગે તેને પડી રહેશું.
 નથી શીખ્યા હમે તો પાઠ, દુનિયામાં બુદ્ધાઈના;
 ગણે જે એક તેનાથી, સદાએ એક થઈ રહેશું.
 ન દીડું સ્વર્ગ કંઈ બીજું, જીગરની ગોદમાં જન્મત;
 અને આ જીંદગાનીની, ખરી લહેજત ભરી લેશું;
 ગણે ના જે બુદ્ધાઈ, તેમની મીઠી શુલાનીમાં;
 હમે તો મોક્ષ માનીને, હમેશાં મસ્ત થઈ રહેશું.
 ભરી ખાઝારમાં આવ્યા, ખરીદી દિલ તણી કરવા;
 સમર્પી દિલ અને દુનિયા, ખરીદી દિલ અમે લેશું.
 કદુ કહેશેા દગોા દેશેા, કદિ ખૂંટી બધું લેશેા;
 હમે તંહાએ તહમાઈં તો ! હસીને દિલ હરી લેશું.
 જીગરથી તંગ બાંધ્યો બંધ, નહિ તોડ્યો કદિ દૂરે;
 અજલ જે આવશે તહોએ, હસીને દિલ કસી લશું !
 દગાબાજ કરી કિસ્મત, કદિ દેશે જલાવી તો;
 જિગરની ખાખ ભૂસીને, સદા આનંદમાં રહેશું !
 અલખની ઇશક ધૂનમાં, બુદ્ધાઈ નૂર પૂરીને;
 ટળી માલીક કે બંદા, અમે તો એક થઈ રહેશું !

છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે.

ગઝલ—કવ્યાલી.

કદિ આકાશ શિર તૂટે, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 કદિ જો વજ્રમાં ફૂટે, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 સુરત જાગી, લગન લાગી, અગન આ અંગમાં વ્યાપી;
 ન માપી જાય ઉર ઇચ્છા, કદીયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 પૂરે છે કેદખાનામાં, છુપાવે કંઈ ઝનાનામાં;
 પ્રગટશે આપ એ જ્યોતિ, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 પિછાણ્યો પ્રેમ પ્રહ્લાદે, પછાડયું વિશ્વને પગથી;
 ધૂળવ્યા સમ્પ્રેક્ષકોને, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 ઉમેડ્યા મ્હાડ પાતાળો, વિખેરી વજ્ર છાતોને;
 ઉઘાડ્યા લોહના સ્થંભો, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 પિછાણ્યો પ્રેમ ધ્રુવગણે, અકાલે યોગમાં મ્હાલે;
 નચાવ્યું ઈંદ્રવદ તાલે, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 હૃદયમાં પ્રેમ લય જાગી, ઉપાધિ વ્યાધિયો ભાગી !
 રતિ ભીતિ બધી ત્યાગી, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 ત્યજશે દેહના બંધો, ત્યજશે સ્નેહ-સંબંધો;
 હૃદયના મર્મબંધોનો, છતાંયે પ્રેમ નહિ છૂટે !
 કરમાશે કનક-કાયા, વિલાસે વિશ્વની માયા;
 હરાશે હામ ને હૈયાં, તથાપિ પ્રેમ નહિ છૂટે !
 જડાયો જીવ સાથે જ, નસોના રક્તમાં વહે છે;
 રમે છે રોમ રોમે તે, કદીયે પ્રેમ નહિ છૂટે.

ખરો એ પ્રેમ હનુમંતે, બતાવ્યો ચર્મ ચીરીને;
 લખાવ્યા રામને રોમે, કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે !
 હતો એ પ્રેમ સીતાનો, ખુઝાવી આગની ઝાળો;
 કદિ ને આગમાં બાળો, તથાપિ પ્રેમ નહિ છુટે !
 ખુઝાવી આગ એ દેશે, ઉલ્લેચી નીરને વહેશે;
 સદા છે ! છે ! અને રહેશે ! કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે !
 બુઝ્યો એ કર જોનારા ! બુઝ્યો કરી કોટી ટુકડાઓ !
 લખ્યો છે અંતરે ઉંડો, કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે.
 હસે છે આજ જોનારા, જશે એ સર્વ રોનારા !
 હસે છે એ જશે તોયે, કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે !
 જશે એ ને હમે જઈશું, જવાનો માર્ગ છે સૌનો;
 જશે નહિ એક એનો એ, કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે !
 જનારાને જવા દેશું, બહુ જોનારને જોશું;
 જવું-જોવું-બધું લેશું, તથાપિ પ્રેમ નહિ છુટે.
 દિશાઓ ડગમગાવીને, ગગન આ બળભળાવીને;
 અમર રેણુ બલાવીને, કદીયે પ્રેમ નહિ છુટે.
 પ્રભુએ પ્રેમને પૂજે, જગત સૌ પ્રેમથી ધુજે;
 ખરું એ શાસ્ત્રને સૂજે, છતાંયે પ્રેમ નહિ છુટે.
 જશે એ ઈદમ ને આલમ, જશે સૌ ઈદમનાં પોતાં;
 જશે સૌ બોલનારાઓ, છતાંયે પ્રેમ નહિ છુટે.
 ન રહેશે બોલવું-કહેવું, ન સાંભળવું અને દેવું;
 જશે આ વિશ્વનું સઘળું, તથાપિ પ્રેમ નહિ છુટે.

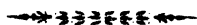

હમારા દેશને માટે.

ગઝલ—કબાલી.

પુટ્યાં આફતાબનાં ફિરજો, હમારા દેશને માટે !
 છુટ્યાં છે તેજનાં ઝરજો, હમારા દેશને માટે !
 ચમકતી રોશની ગગને, કરે ચમકાર ચડતીના;
 ઝરે છે તેજની ધારા, હમારા દેશને માટે !
 છવાયાં મેઘનાં જુથો, દડકે લોકત્રય ભેદી;
 પડે તહેના પ્રગળ પડધા, હમારા દેશને માટે.
 વળેલી સપ્તરંગી આ, કમાને મેઘશર કેરી;
 દીપાવે દિવ્ય એ રેખા, હમારા દેશને માટે.
 લહરિયો હોકી ઉપવનમાં, નચાવે પ્રેમપુષ્પોને;
 હુસાવે ને ખિલાવે એ, હમારા દેશને માટે.
 ઉગ્યાં તરણાં લીલાં કુમળાં, હરિત શૈયા ગિછાવી છે;
 સજે છે સાજ ધરતી આ, હમારા દેશને માટે.
 ઉભા છે પર્વતો મોટા, ઝુકી ઉત્તંગ સૌ ધ્રુંગો;
 ગગનને ભેદતી ટોચો, હમારા દેશને માટે.
 વિવિધરંગી વિહંગમ સૌ, કરે ગાનેા મધુર નવલાં;
 રસેલાં પ્રેમભક્તિથી, હમારા દેશને માટે.
 ઉઠે છે વેદ ધુમ્ર કંઠ, સમાધિ યોગની આઝી;
 થતી કર્તવ્યની ઝાંખી, હમારા દેશને માટે.
 વિહંગો આવજો મળજો, સ્વરોને સાધવા સાથે;
 જગાવો ધૂન ભારતની, હમારા દેશને માટે.

ધરીને જન્મ અવનિમાં, હમે શિદ્ધાન્ત એ શીખ્યા;
 ઘડ્યાં છે જન્મ ને મૃત્યુ, હમારા દેશને માટે.
 જીવીને સાધજી સેવા, મરીને માગજી સેવા;
 ફરીને જન્મજી દેવા ! હમારા દેશને માટે.
 નથી સુરલોકની પરવા, નથી કંઈ મોક્ષની વાંચ્યા;
 રહી છે અંતરે ઈચ્છા, હમારા દેશને માટે.
 જગત્માં જીવતાં મરતાં, સૂતાં કે જાગતાં ફરતાં;
 થજો દુરગાન સધજી આ, હમારા દેશને માટે.

મરત પ્રેમનો પ્યાલો.

ગઝલ—કવ્યાલી.

અજગ એ પ્રેમનો પ્યાલો, હમેને પ્રાણુ પ્યારો છે !
 અમરપદ્મ પ્રાપ્ત કરનારો, ગદાને એ ઉતારો છે !
 હમારી ઈષ્ટતા એમાં, ગણી છે શ્રેષ્ઠતા જેમાં;
 સકળ સત્તા હરફ જેમાં, હમારો 'પ્રેમ' ન્યારો છે.
 કંપતરૂ, કામધેનુ કે, કહે ચિંતામણિ કોઈ—
 સકળમાં શ્રેષ્ઠ ચેતન એ, પ્રભુમય પ્રેમ પ્યારો છે !
 કરે જડમાં જીવન સ્ફૂર્તિ, ધરે સંજીવની મૂર્તિ !
 અમીમય પ્રેમની પૂર્તિ, પ્રભુતા પ્રેરનારો છે !
 હૃદય સર્વસ્વ સોંપીને, નિયમદોરી વિલોપીને;
 લખે લખ સૃષ્ટિગોપી તે, અજગ કંઈ પ્રેમધારો છે !

પ્રેમઘેલી જાગૃતિ !

ભજન—(બહાલા વેગે આવોરે—એ લય.)

લગની મને લાગીરે ! જ્યોતિ ઉરે જાગીરે !

જાગી જોતી જાદવા ! હોજી.

માયા મન ! ત્યાગીરે, ભીતિ બધી લાગીરે ! જાગી.

સાખી.

જ્યાં જ્યાં ફરતી આંખડી, ત્યાં ત્યાં મ્હારો કાન !

જગલીલા રાધા બની, ઘેડી કરતી ગાન.

એ ગેળી વીણા વાગીરે ! જાગીજોતી જાદવા ! હોજી.

સાખી.

પૃથ્વી આ મથુરાં બની, કુમતિ કુબજ નાર;

બહાલાના પદસ્પર્શથી. થઈ લક્ષ્મી અવતાર.

લાવે લખ્તિ માગીરે—જાગી જોતી જાદવા ! હોજી.

સાખી.

મનુભાળો ગોવાળિયા, ગોખી થઈ સૌ નાર,

ભેદ ભૂલી સંસારનાં, રસ ઝીલે એકતાર.

રંગે અનુરાગીરે !—જાગી જોતી જાદવા ! હોજી.

સાખી.

ઉઘડીયુંનાં ઘેનમાં, ભર્યાં પ્રેમનાં ભાન;

રાતલડીના દિન કર્યા, કેવા મ્હારા કાન !

થયાં સદ્લાગીરે !—જાગી જોતી જાદવા ! હોજી.

સાખી

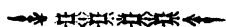
ઉર ઉનાળે આવતી, નવલી મીઠી વસંત !
 તૂટ્યો તંત જગત તણો, દુઃખનો આવ્યો અંત.
 હું પ્રભુ પાય લાગારે !—જાગી જોતી જાદવા ! હોજી.

“તો શું ?”

ગઝલ—કવ્વાલી.

અમારું આખરે મૃત્યુ, સુયત્નોમાં થયું તો શું ?
 પ્રયત્નોમાં બધું આયુષ્ય, જો વીતી ગયું તો શું ?
 ગુમાવી પૂર્વનું ગૌરવ, ઉઘાડયું આજ દહે-દિલ !
 જલાવ્યું ઘર લગાવ્યો દવ, હવે વન ના રહ્યું તો શું ?
 કરીને જ્ઞાનનું મર્દન, રહુડાવી ચેતના-ચંદન;
 સુધાર્યું મોક્ષનું સાધન, ખીજું કંઈ ના રહ્યું તો શું ?
 બદન પર ખાખ ચોળીને, હવે ધૂણી ધખાવી છે;
 નવા લેખો લખાવીને, પછી સંકટ સહ્યું તો શું ?
 થયા જે ખાખથી પેદા, થવાના ખાખમાં લેગા;
 ઉગ્યું જે પાંદડું આજે, સવારે તે ખર્યું તો શું ?
 લખ્યું છે જન્મથી મૃત્યુ, થયું જે પ્રાપ્ત તે વીત્યું;
 ભળ્યું રૂ જે હતું કાત્યું, સુધાર્યું તે સર્યું તો શું ?
 મળે છે તાંતણા લેગા, બને છે વસ્ત્રના ધાગા;
 બળે તે આખરે વાઘા, થયું જીવ્યું મળ્યું તો શું ?

કુહાડો કાળનો કુડો, કરે છે સર્વનો ચૂરો;
 પછી નિજ કર્મ કરતાં, પાપીએ જીવન હર્યું તો શું ?
 ગરજની મેઘની ઝાડી, તૂટે જેમ ફૂટતી ધાણી;
 ચઢ્યાં તે ઉતરે પાણી, કદી આજે વહ્યાં તો શું ?
 પ્રલયની આગ ફૂંકે છે, બગીને ઝાડ ઝૂંકે છે;
 બગીઆ સર્વ સૂકે છે, પછી છેલ્લું દહ્યું તો શું ?
 બળે પેતા થવા માટે, મરે છે જન્મવા માટે;
 મરીશું જીવવા માટે, પછી આ તન ગયું તો શું ?
 જતું તે આવવા માટે, મથે છે સૃષ્ટિ શિર સાટે;
 જવું જગની સીધી વાટે, પછી જીવન ગયું તો શું ?
 ગયું કદિ સર્વ ધન તો શું ? રહ્યું કદિ એક મન તો શું ?
 પછી સાધન રહ્યું તો શું ? તપોવન ના રહ્યું તો શું ?

અમારી મસ્ત ફકિરી.

ગજલ—કવ્યાલી.

ફકિરીમાં સખિરી ! મહેં, ભરી આજે મજા કેવી ?
 અમિરીને ફકિરીમાં, મળી આજે રજા કેવી ?
 ફિકર ઘુંટી કરી ફાકી, તમન્ના શી હવે બાકી ?
 શરીરે ત્યાગની કફની, ચહડાવી ત્યાં કળા કેવી ?
 ખલકને બાજતા ફાની, પછી પરવાહ તે શાની ?
 નથી દરકાર દુનિયાંની, મળે તે કયાં મજા એવી ?

પીવો ખ્યાલા ભરી પાવો, કરીને જ્ઞાનનો કાવો;
 અભિરીનો ધરી દાવો ફકિરીમાં મળહ લેવી !
 કદિ મખમલ તણી શૈયા, કદિ ખુલ્લો ભૂમિમૈયા;
 કદિ બહેતી મૂકી નૈયાં, તરંગોની કળ લેવી !
 કદિ ખાવા મળે લાડુ, કદિ ખાવાં પડે ઝાડુ !
 રગશિયું દેહનું ગાડું, ઉપર ભગવી ધ્વજા કેવી !
 કદિ છે શાલ-દ્વશાલા, કદિ છે ભસ્મને માળા;
 કદિ હો ઝેરના ખ્યાલા, મળે તેવી મળ લેવી !
 ધર્યા છે કેસરી જામા, કર્યા કાષાય કપડાંના;
 ત્યજી સંસારના જામા, કળમાંથી મળ લેવી !
 ભર્યા છે જ્ઞાનધન ભાથાં, ઝુકાવે શાહ પણ માથાં;
 જગત્ને ગમ સદા ખાતાં, ગમીને જ્યાં રજા દેવી !
 ખુશી રાખો ગમી સાથે, ધખાવી હોળીઓ હાથે;
 ખીજનાં દુઃખની માથે, ખુશીથી જ્યાં મળ લેવી !
 જગત્ જીત્યું અલખ નામે, અચલ એ રાજને પામે;
 નમાવી સર કદમ રડામે, ઉમાં ત્યાં દેવને દેવી !
 અભિરીની મઝા મીઠી, ફકિરીમાં અમે દીઠી !
 ન કરવી ચાકરી-ચીઠી, સ્પૃહાને જ્યાં રજા દેવી !
 થયા જ્યાં એક ઈશ્વરથી, પછી શી ગાંઠ ઘર ઘરથી !
 જગાવ્યો પ્રેમ પરવરથી, શત્રુકા સ્નેહની સેત્રી ! !

હમે બંદા સદાયે મસ્ત રહેનારા.

ગઝલ—કવ્યાલી.

હમે માલીકના બંદા ! સદાયે મસ્ત રહેનારા !

મતિહીણા, મલીન, મંદા ! છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
નથી સૂકા ઉનાળામાં ! નથી લીલા શિયાળામાં !

હૃદયમાં સળગતી જ્વાળા, છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
દગાતા કંઈ નથી દુઃખથી, પુલાતા કંઈ નથી સુખથી !

ગણી સુખ-દુઃખના ગાળા ! સદાયે મસ્ત રહેનારા !
નથી જ્ઞાની અને ધ્યાની, નથી માની અભિમાની ;

ગુવાનીનાં બળ્યાં બળાં ! છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
નથી ધનવાન કીર્તિમાન, નથી વિદ્વાન્ કે શ્રીમાન્ !

શિશુ જેવા કર્યા ચાળા ! છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
નથી આકિલ નથી કાબિલ ! નથી પૂરા બન્યા ગિસ્મિલ !

કરો કાતિલ કરમ કાળાં, છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
સીતારા ! કૂર કિસ્મતના, ફના કરવા ભલે બેઠા ;

બળે ત્રિતાપથી બાળા, છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
તમે મારો તમે તારો, કરો જે કંઈ તમે ધારો !

કદિ હીણો કદી કાળા, છતાંએ મસ્ત રહેનારા !
નથી ઘોળા નથી કાળા, નથી પીળા ન રૂપાળા !

અમે તમ બાપના બાળા ! સદાયે મસ્ત રહેનારા !
હતા સુખિયા, હતા મોટા, બન્યા દુઃખિયા અને છોટા !

દીઠા આ દર્દના દહાડા, છતાંએ મસ્ત રહેનારા !

ભયંકર કર્મ કરનારા ! સીતારા ! ખેલતા ન્યારા !

હમારા મોતના પાળા, સદાયે મસ્ત રહેનારા !
કસમ છે રૂહેમ ના કરજો ! દયા કંઈ દિલ નહિ ધરજો !

ઉતારો ચર્મનાં છાલાં, છતાંયે મસ્ત રહેનારા !

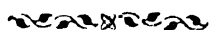
નજર તું આવશે ક્યારે ?

ગઝલ—કવ્યાલી.

જગર ! શોધું ત્હને દર-દર, નજર તું આવશે ક્યારે ?
લખ્યું બહુએ ત્હને દિલગર ! નજર તું આવશે ક્યારે ?
ત્હને હું ખેલતી દેખું, રસીલી પુષ્પક્યારીમાં;
ધરીને રૂપ કળિયોનું, નજર તું આવશે ક્યારે ?
ધસી દરિયાવને તીરે, વહે વાયુ તણી દહેરે;
સમીરસર પર ચમન કરતી, નજર તું આવશે ક્યારે ?
પ્રબળ દરિયાવનાં મોજાં, કુદે છે દહેરની સાથે;
નથી શું નૃત્ય એ ત્હારું ? નજર તું આવશે ક્યારે ?
જલદ આકાશ લેહીને, ઝરે આક્રતામનાં કિરણો;
રસેલી રોશનીથી એ, નજર તું આવશે ક્યારે ?
પવનમાં ઝલતી ડાળી, હશે દીશી બની શાની ?
હસાવી આંખની કીકી, નજર તું આવશે ક્યારે ?
બગિચામાં બિછાવી છે, ખુદાએ ખૂબસુરતી તે;
પ્રિયે ! છાયા બધી સાથે, નજર તું આવશે ક્યારે ?

દરે દર મ્હેં તહને મીઠી ! સહુમાં સૌ રૂપે દીઠી;
 નથી જૂઠી છતાં જૂઠી, નજર તું આવશે ક્યારે ?
 કહે કોઈ જામ જાફૂની, કહે કોઈ ઇશ્કની છાયા;
 અમારી જન્મભૂમિમાં, નજર તું આવશે ક્યારે ?
 નથી ન્યારી-નથી ન્યારી ! ભરી તું-તું-બધે પ્યારી !
 જીગરની આંખ ખોલું ત્યાં, નજર તું આવશે ક્યારે ?
 મહામાયા પ્રતાપી છે, સકળ બ્રહ્માંડ વ્યાપી છે;
 હૃદયવીણા પ્રલાપીને, નજર તું આવશે ક્યારે ?
 લખોથી લખ લગાવીને, હૃદય સાથે દબાવીને;
 પ્રણયમંત્રી જગાવીને, નજર તું આવશે કયા

હાર્ય કે હાંસી ?

ગઝલ—કબાલી.

હસીના ! તું હસીને, રંકને શું રોવરાવે છે ?
 કરી ઉંચું પ્રથમ માથું, નીચું શું જોવરાવે છે ?
 ધરીને પ્યાર પહેલુમાં, ભલે કર કતલ આ ગરદન !
 ફજેતીની ભરી બાજાર, દાંડી શું પીટાવે છે ?
 કર્યો તહે વાયદા જુઠ્ઠા, કરેલા કોલ તહે ધોયા !
 કહીને રાહે ઉદ્ધત તું, જુદે રસ્તે ચહુડાવે છે ?
 ન દીઠો ભાવ આદરનો, કર્યો તહે રંક ધર ધરનો !
 બતાવી જામ અમૃતનો, જહુર શું પીવરાવે છે ?

વિસારી રાહ અસ્મતના, બતાવે વાંક કિસ્મતના !

અમૂલા મહેલ મહોબ્બતના, શું માટીમાં મિલાવે છે ?
હતા એ ચિત્રપટ શાના ? બતાવે આજ શાં બહાનાં ?

શિખેલા પાઠ દુનિયાના, બવાએ શું ભૂલાવે છે ?
સદાની તું બની સાથી, ઘડીમાં દૂર શું નાહી ?

રસી બાંધી કરીને, મૂળથી શાને કપાવે છે ?
મરી છુટયો છતાં છાના, ન જાણ્યા ભેદ બેદિલના;

વફાઈમાં મૂવા ત્યાં-બેવફામાં શું ખપાવે છે ?
પ્રથમથી પ્રેમ દર્શાવી, નમેરી શું બની આવી ?

બફાખંજર હૂલાવીને, હવે શાને કરાવે છે ?
વફાઈ એક કતરાપર, હજારો જાન સદકે હો,

સફાઈ શોધતાં નાહક, ફસાવી શું સતાવે છે ?
ઝીલી મહેં રોશની હૈડે, કહીને રાહનુમાઈ તહે !

છુપાવી છાતીમાં શાને, હવે ખંજર ચલાવે છે ?
ભરૂંસો રાખતાં મરતા, બિચારા રંક પરવાના !

નથી સહમજી શકાતા-ભેદ શા દિલના બતાવે છે ?

પ્રેમ કે પદ્મપાત ?

ગઝલ—કબાલી.

ગણ્યા મેં એક અંતરમાં, હજારો આપ લઈ બેઠા !

કલેજાં કાપવાનો શું, ઈન્કારો આપ લઈ બેઠા !

કહી વાતો વફાઈની, છુરી વીંઝી સફાઈની !
 તમે તો બેવફાઈની, સદાની છાપ લઈ બેઠા !
 પરાણે પ્રેમ બાંધીને, જહુરનાં તીર સાંધીને;
 વગર તેડયો-વગર માંગ્યો, તમે સંતાપ લઈ બેઠા !
 વફાઈનો ત્યજી ત્રીધો, લીધો છે રાહ શે ઉંધો ?
 દિવસને રાત ગણવાની, તમે ભૂલથાપ લઈ બેઠા !
 અમે ચાલ્યા ઉગમણા ત્યાં, તમે વહેનાર આથમણા;
 વૃથા કલ્યાણને બદલે, રૂદન આલાપ લઈ બેઠા !
 હૃદય માટે હૃદય દીધું, ન દીધું ને કપટ કીધું !
 હતું તે ખુંચવી લીધું, હૃદયનો શાપ લઈ બેઠા !
 સુણી સુર સ્નેહ સીંચેલા, હૃદય હરણાં બન્યાં ઘેલાં;
 પછી હણવા તમે શું હાથમાં આ ચાપ લઈ બેઠા !
 કહો છો પ્રેમને પૂજે, છતાં શું સ્વાર્થમાં ગુંજે !
 પ્રજાળી પુણ્યનાં પુંજે, તમે શું પાપ લઈ બેઠા !
 હણો તો એક ફટકાથી, ન પીડો લાખ ચટકાથી;
 અમારાં પ્રેમ લટકાંથી દગાનું માપ લઈ બેઠા !
 કદમમાં મૂકતાં માથું, ઉઠાવો તીર ને લાથું !
 સનમ ! સંતાપવા સાધુ, સીતારો આપ લઈ બેઠા !
 ગુલામી જ્ઞાનની કરવા, અમે યંત્રો ગ્રહ્યા ગરવા;
 બની કાતિલ કદર કરવા, ધુળરો આપ લઈ બેઠા !

અકાળે કરમાયેલાં ફુસુમને !

ગઝલ.

સુવાસિત પુષ્પ ! ખ્યારા તું !
 ઉચું શાને ? ખર્ચું શાને ?
 સુકોમળ બાળ ! બહાલાં તું !
 મજ્યું શાને ? ગયું શાને ?
 જળિ પ્રેમે રસિલી જે;
 હૃદય માંહિ વસેલી છે;
 ન વિસાડું કદી તહેને;
 વિસારો તું વહ્યું શાને ?
 થયું તું ફૂર શું ભૂડાં !
 અરે નિર્દોષ બાલુડા !
 નિરંતર ચાહનારાં દિલ-
 ને સળગાવી વહ્યું શાને ?
 ગમ્યું અહિંથી જવું શાને ?
 જવું ત્યાં આવવું શાને ?
 હુણીને પોષનારાંને,
 ઉડી જતું રહ્યું શાને ?
 જીગરને ડંખ મારીને,
 જખમ ઉડા ઉતારીને.
 વિના વાંકે વિદારીને;
 જવું આજે ચહ્યું શાને !

પ્રથમ પ્રીતિ ખતાવીને;
 મધુર મુખડું ખીલાવીને.
 અમારું કહેવડાવીને;
 પરાયું તું થયું શાને ?
 ગમ્યું ના બુંપડું આજે;
 ન રહેવાનું વિચારીને;
 નહોતું તું હમારું તો;
 પ્રથમ કૂડું કહ્યું શાને ?
 ત્યજ પ્રેમી જગર જીવું,
 કર્યું હૈં રંકગૃહ સૂનું !
 ખુંચાવી રત્ન જીવનનું;
 હવે તન આ રહ્યું શાને ?

ન સંધાશે કદી પાછા !

ગઝલ

તુટેલા તાર વીણાના, ન ખંધાશે કદી પાછા !
 કુટેલાં પ્યારનાં વાળાં, ન સંધાશે કદી પાછાં !
 કરાડોના પડયા ચીરા, સમા થાશે કદી પાછા;
 થયા ચીરા જીગરના તે, ન સંધાશે કદી પાછા.
 તુટેલાં મોતી માળાનાં, તે ખંધાશે કદી પાછાં;
 કુટેલા કાચ હર્ષણના, ન સંધાશે કદી પાછા.
 સળગતી આગના સોલા, ખુઝાશે એ કદી પાછા;

જીગરની આગના ગોળા, ન ઓલાશે કદી પાછા.
 તુટેલી દોરીના ઢુકડા, સમા થાશે કદી પાછા;
 તુટ્યાં જે દિલ દગાથી તે, ન સંધાશે કદી પાછાં.
 તુટ્યા બંધો નદીના તે, બધા બંધાય છે પાછા;
 છુટ્યા બંધો મહોજ્જતના, ન બંધાશે કદી પાછા.
 ચૂડ્યાં જે પૂર પાણીનાં, વહી જશે કદી પાછાં;
 વળ્યાં જે પ્રેમનાં પાણી, નહીં જશે કદી પાછાં.
 તરંગો જોરથી ફૂટે, વહી જશે તરત પાછા !
 તરંગો અંતરે ઉઠ્યા, નહીં જશે કદી પાછા.
 પડ્યા દિવાલમાં કાંટા, મળી જશે કદી પાછા;
 પડ્યા જે માર્ગમાં કાંટા, ન સંધાશે કદી પાછા.
 પડેલા જન્મ બંજરના, રૂઝાશે તે કદી પાછા;
 પડેલા જીવનના ઘા તે, ન ભૂલાશે કદી પાછા.
 પડ્યા જે મોતના મ્હોમાં, ઉભા થાશે કદી પાછા;
 છતાં પણ એવકાના ઘા, ન ભૂસાશે ફરી પાછા.

દેખાડશો ક્યારે ?

ગઝલ—કબ્રાલી.

અમૂલા ધર્મ પૂર્વજના, ધરી દેખાડશો ક્યારે ?
 પરાક્રમ વીર તનુજોનાં, કરી દેખાડશો ક્યારે ?
 હતા પૂર્વે બહુ મોટા, થયા શાથી હવે છોટા ?
 પડ્યા જે વીર્યના તોટા, ભરી દેખાડશો ક્યારે ?

કહોછો વીરપુત્રો છો, કહો છો ‘સૌ સુપુત્રો છે;’

ખતાવી પાત્રતા પહેલી, તરી દેખાડશો ક્યારે ?
વડીલો યજ્ઞવેદીમાં, ધૂનીને ધમધમાવીને;

જગત્ પાવન કરી દેતા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

હતા દાનેશ્વરી પૂરા, કરણ ને પાર્થ સમ શૂરા;

ચળકતા હિંદના હીરા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

હમેશાં દેશહિત ચહાતા, હૃદયના નીરમાં નહાતા;

મહા બળવાન ગુણુજ્ઞાતા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

સમરમાં કીર્તિ વરનારા, અમર નિજ નામ કરનારા;

અચળ ઉત્સાહ ધરનારા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

ધીરજ ને ધામ ધરનારા, વિજયની માળ વરનારા;

અરિનું હીર હરનારા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

પ્રતાપી રામ રણુધીરા, ભરત જેવા અચળ વીરા;

લક્ષ્મ હનુમંત સમ હીરા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

પ્રતાપી પાંડવો પ્રેમી, કુશળ શ્રીકૃષ્ણજી સ્વામી;

વિદુર-ઉદ્ધવ સમા નેમી, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

પ્રતાપી પ્રાણુ દેનારા, પ્રજાનાં કષ્ટ હરનારા;

કસોટી તીવ્ર સહેનારા, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

કર્યા જે તેમણે કામો, ઉઘાડ્યાં સ્વર્ગનાં ધામો;

તમે પણ એ સમાં નામો, ફરી દેખાડશો ક્યારે ?

સ્વીકારી શુદ્ધ આ સેવા, પ્રભુ દર્ષ મોક્ષના મેવા-

દિવસ અતિ ઉજળા એવા, હરિ! દેખાડશો ક્યારે ?

ફકિરી હાલ મારો છે.

ગઝલ—કવ્યાલી.

જલાવી દે જીગર વહાલી ! ફકિરી હાલ મારો છે;
 થયાં છે તન-બદન ખાલી, ફકિરી હાલ મારો છે.
 બહુ જોઈ ! બહુ જોઈ ! આ રાહે રક્ષમ દુનિયાની;
 ભરી છે ખેવકાઈ હા ! ફકિરી હાલ મારો છે.
 ચહુડી ચેરાગની ટોંચે, જલાવે પ્રાણ પરવા ના;
 નફ્ટ આલમ હસે તેને, ફકિરી હાલ મારો છે.
 ભરી છે ખેવકાઈથી, સકાઈ ના મગી દિલની;
 વકાઈ ના પમાઈ તો, ફકિરી હાલ મારો છે.
 જહુર કાતિલ બધે ફેંચ્યું, જમાનો આ ઉઠ્યો કાતિલ;
 કપાતા ભાઈ ભાઈથી ! ફકિરી હાલ મારો છે.
 મરે શું હાથથી વહાલી ! મરે શું મારી આશકને !
 મરે તું એજ દિલ ખુંચે, ફકિરી હાલ મારો છે.
 ભલે દુઃખ-દર્દથી દાઝું, ભખીને આગના સોલા;
 તને તો દાઝતાં દેખી, ફકિરી હાલ મારો છે.
 હતો એ વખત એવો જ્યાં, હતી તું પ્યાર પહેલુમાં;
 કપાતાં મૂળ તુજ હાથે, ફકિરી હાલ મારો છે.
 ભલે કાતિલ કરો કતલે, મુનાસિગ જાન મારો છે;
 દુલા દિલથી ગુજારું છું, ફકિરી હાલ મારો છે.
 અહો ! જારી ગુજારી છે, દુવા તુજ ઉમ્ર વધવાની;
 જખમ એ હિજના ધોવા, ફકિરી હાલ મારો છે.

ખુશી રહેજે, સુખી થાજે, ભૂતી બાજે, ભૂતેલાને;
 નહિ ભુલું, હુંતો કદીયે, ફકિરી હાલ મારો છે.
 જીગરમાં છાપ છાપીને, જતનથી જાપ કરવાનો;
 સ્વદેશે મંત્ર લઇ બેઠો, ફકિરી હાલ મારો છે.

જગતના ઝેરના ખ્યાલા!

ગઝલ.

દિલોબનીથી ઉભરાતા! પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

સંગગતા આગ સમ તાતા! લીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

ઉઠો-આવો-દુઃખી! દાતા! ભરી લો અંતરે શાતા!

બનો પી મસ્ત મદમાતા! લીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

રૂઢનનાં ગીતડાં ગાતા, રહ્યા શું આમ સીદાતા?

જગતનો ગમ સદા ખાતા, પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

પ્રભુની પાઠશાળામાં, પઢે તે બાળ-બાળાનાં,

ગણાવાને ખરા જ્ઞાતા, પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

સદાચે આત્મધન ખોતા, રહ્યા બેસી સુરત બેતા;

દુઃખીની આંખડી લોતા, લીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

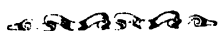
ગણીને શત્રુને મિત્રો, ભૂસીને સ્વાર્થનાં ચિત્રો;

વધારી અંતરે શાતા, પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

હૃદયનાં બંધનો કાપો, નિયમના માર્ગને માપો;

રહો સંસારમાં રમતા, લીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા!

ઉખેડીને જુના પાયા, રહુડાવી લેા નવી કાયા;
 નવા ખાંધી નિયમ નાતા, લીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા !
 ભરીને ભાવનાં ભાથાં, સજો સહુ એકતા બ્રાતા !
 રહો રંગે ભર્યા રાતા ! પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા !
 પ્રભુનો પ્રેમરસ પાતા, બધાંને પ્રાણથી રહાતા;
 દયાના નીરમાં નહાતા, પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા !
 કસુંબી લાલ કે લીલા, થશે રંગો બધા ઢોલા;
 હુસી 'કાળા' અમે ગાના, પીઓ આ ઝેરના ખ્યાલા !
 બધા આ રંગ દુનિયાના, ફના થાતા-ઉડી જતા;
 જહુરના રંગ રહેવાના ! પીઓ એ ઝેરના ખ્યાલા !

આકાશી માશુકને પેગામ.

ગઝલ—કબાલી.

કયો બેબાન શાને તહે, મહુને રહેરો બતાવીને ?
 કયો બેબાન તહે શાને, મોહસિંધુ (માં) ડૂબાવીને ?
 જરા દિદારનો લહેકો, રહી પડદે બતાવીને;
 દીવાનો દીનને કીધો, જરા આંખો મિલાવીને !
 પતો તહારો નથી જડતો, પડયો હું રંક તરફડતો !
 નક્ષે શું મેળવ્યો, બહાલી ! હમારું દિલ જલાવીને ?
 કરો માશુક બન્યો આશક, ધરો મેં જીંદગી ખોળે;
 પીધું છે ઝેર ભરી ખ્યાલો, હમે હાથે હલાવીને.

ગણું માશુક, બનું આશક ! ગણું હું જીવ કે આત્મા;
 કદમ ધોયાં પ્રિયે ! તહારાં, ગરમ લોહી વહાવીને !
 ઘણા જ્ઞાની અને માની, મૂઆ એ માર્ગમાં દાની;
 હજારો દિલ પીસ્યાં છે, પ્રેમભૂતે હલમલાવીને !
 મળહ શી દૂધ સાકર કે, મીઠાઈમાં મળે તેને ?
 પીધો છે પ્રેમરસ જેણે, લખોથી લખ મિલાવીને !
 હમારા માન ને અહેશાન, દિલે ઇનામ આ જાની !
 કર્યાં સર્વસ્વ મહેં કુરબાન, લઈ લે મહેં બતાવીને !
 કશી જ્યારે ખબર નહોતી, છળી શાને ધરી સહામે ?
 લગાવી આગ અંતરમાં, ગરીબોને રહાવીને.
 નજર દીદાર શું દીધાં ? નહોતી આહ દિલમાં તો !
 હવે નાશી જશે તે ક્યાં, ફરેખે ફેસલાવીને ?
 જીગરની ચશ્મ ખોલીને, નશોમાં ઝેર રેડીને;
 છુપાવી આંખ ઘુંઘટમાં, હસે છે શું રિખાવીને ?
 છળિ જે વિશ્વમાં વ્યાપી, અમે તે અંતરે છાપી;
 કલેજાં રંકનાં કાપી, ખસે શું જગ હસાવીને ?
 ત્રિશંકુ દેશમાં પેઠો, નથી ઉંચે નથી હેઠો !
 દીવાનો હું બની બેઠો, ગતાગમને ગુમાવીને !
 ભલે આહે ન આવે, લાવવાનો હું ધરું દાવો;
 કરીશ મહારી મરીશ તોયે, હું તારું મન મનાવીને !

માર્મિક ઝેરના ખ્યાલા!

નવલ મિત્ર નવલને—

(જૂના પુરાણા વસંતનો ખુલાસો.)

ગઝલ—કબાલી.

(પ્રસ્તાવ.)

જીગરની આકૃતો હરવા, લર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
કસોટી કર્મની કરવા, કર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
સખે ! શી રીત સમજાવું ? નથી એ ભાવતું ખાવું !
બની બેબાન ત્યાં જાવું, લર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

(બીજા.)

નથી એ ગીતનું ગાવું, નથી એ નીરમાં નહાવું;
નથી ત્યાં આવવું-જાવું ! ઝર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
બની ગુન્જર કાયાથી, છવાઈ ઈશ-છાયાથી;
રહી હુશિયાર માયાથી, ધર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
જમીને પ્રેમને ભાણે, પીએ તે પારખી જાણે;
અજાણ્યા તાંતણા તાણે, સંર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
બનાવી ખાખ નિર્મલ જે, ગ્રહે છે શોધો સોમલને;
રહુડે રણમાં અમલ પીને, કર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
મરે છે જે વડે દુનિયાં, જીવે છે યોગિયો તેમાં;
જગત્થી લિલ્લ રસ્તામાં, લર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

કરીને દંડ મેરૂને, ળનાવી શેષની રજજી;
 મથીને કાઢતાં અમૃત, મળ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ઠગાયા દેવતાઓ જ્યાં, કથા ઇન્સાનની શી ત્યાં ?
 પૂછો તે યેવજી બહાનાં, બન્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 નથી સહમજી શક્યા પોતે ! કહો સમજાવીએ કોને ?
 ન વાણી વેદની પહોંચે, રહ્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 નથી એ વાત કહેવાની, નથી એ ચીજ દેવાની;
 દીવાની મસ્ત એ મનની, ભર્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 પીએ તે ના કદી પૂછે, રહે તે આંસુ શું લૂછે ?
 જમીને આસમાં વચ્ચે, ભર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 સરેસર ઝેરના ખ્યાલા, દરેદર પાથર્યા ભાલા !
 ઉઠાવો જામ મતવાલા ! નર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

(અંકુર.)

અભયપદ દેવને દેવા, ગયા પી દેવ મહાદેવા !
 કરી પરમાર્થની સેવા, ધયા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ભરીને નીલકંઠે જે, પચાવ્યું ઝેર કાતિલ તે;
 ઉછાળે સાપ કુંકાડે ! ઝર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ચહુડી તે ઇશકની પાંખે, પડ્યું માશુની આંખે;
 મજા તો આશકો આંખે ! મળ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 નસે નસમાં ચહુડે દહેરો, ઉઠે કંઈ રંગ ધનધેરો;
 વિસારે વિશ્વનાં વેરો, ગળ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ગળાની રૂંઢમાળામાં, જટાનાં રૂક્ષ જાળામાં—
 વહંતી ગંગધારામાં, સર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

વહ્યા કૈલાસથી નીચે, ઝીલી પ્રહ્લાંડ ઉર હીંચે;
 રસીલી આંખડી મીંચે ! ઠર્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 પ્રતાપી રામ રઘુરાયા, સીતાને શોધવા ચાલ્યા;
 રહે વનમાં, હુસે માયા ! ભર્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 ચ્હડયો મનસૂર શૂળીપર, ‘અનલહક્ક’ને કરી દિલગર;
 ઉતારી ઇશકનાં ખંજર, વહ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 દટાયો કપ્રમાં ફરહાદ, શીરીનું નામ કરતો યાદ;
 બન્યા એવા ઘણા બરખાદ ! ત્યાં છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ગયા મજનુ અને લયલા, થયો મહેતાબ ઘાયલ જ્યાં;
 પુકારે કૃષ્ણને રાધા, પીધા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 મીરાંદેવી જહર પીને, રહ્યાં જગમાં અમર થઇને;
 બને નહીં કામ કંઈ બહીને ! બન્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 વખાણ્યા કૃષ્ણને રામે, પીધા છે લિખ્મને ભીમે;
 સમર જ્યાં રાત-દિન જામે, રહ્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 પ્રગળ મેવાડના વીરા, ધરીને અંગ કેશરીઆં;
 બતાવે રંગ રણુધીરા ! વહ્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 ભરીને બાણના ભાથા, ધુમે લઇ હાથમાં માથાં;
 નથી કાંધા નથી વાંધા ! વહ્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 હજારો ક્ષત્રિની બાળા, મરણુની ફેરવી માળા;
 હસી ભેટી પડે જવાળા ! સહ્યા ત્યાં ઝેરના ખ્યાલા !
 ઉઠ્યા સુર યુદ્ધને જુડે, મઢ્યા છે માનવી મુંડે;
 નવાં ધરી રૂપ નવખંડે, ફર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ભલા નિજ દેશને કાજે, અમે નિજ ધર્મને માટે;
 ઝુઝ્યા જે વીર શિર સાટે, ગ્રહ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

(વિકાસ.)

અમે જાણ્યું ગરલ જેને, ભલે અમૃત કહો તેને;
 મરણશૈયા ગિછાવે ત્યાં, ગણ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 ભરીને જામ એ મીઠા, અમર કોને થયા દીઠા ?
 ઉપાડી પોઠ પર પીઠાં, વહ્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 જુઠી દુનિયા જુઠું કહે છે, પ્રવાહો ઊલટા વહે છે !
 સુધાનું નામ દધને છેતર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 મરે તેને ધરી માથે, ઉઠાવે આફતો હાથે;
 ખરે તે તારલા સાથે, ખર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 સ્વદેહે મોત સ્વીકારી, નિવૃત્તિમાર્ગને ધારી;
 વિસારી ' મારી ' ને ' તારી '—હર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 મરેલા લાખ મોતોમાં, અમે જીવતા સદા બેઠા !
 મરણ-જીવન અમારામાં, ભર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !
 સુગંધી પુષ્પની શૈથ્યા, ગિછાવે છે ફિરશ્તા જ્યાં !
 મજા એ સ્વર્ગની લેવા, ધર્યા છે ઝેરના ખ્યાલા !

એક બાળાની હૃદયદ્રાવક આત્મકથા.

કમનસીખ કમળા.

સુંદર ચિત્રો સાથે કાંમત. રૂ. ૦-૪-૦

કર્તવ્યની કિંમત.

ભૈરવી—ગઝલ.

હાર શું કિંમત હરામી—યત્નથી સહુ થાય છે !
 હારતાં કિંમત નકામી, જીંદગીની જાય છે.
 જ્યાં પડે પાછો લથડતો, પાય ત્યાં ટટાર થઈ;
 દમ ધરીને ભર કદમ તું, શ્રીગુરૂ ગમ ગાય છે !
 એક શ્વાસે આકરાં, કામો કદિ થાતાં નથી;
 ફળ પ્રળળ એ પ્રેમનાં, પુરૂષાર્થથીજ પમાય છે.
 લેખાં બધાં આ જીંદગીનાં, ભૂલતાં ફરીથી ગણે;
 ફૂલે અને ભૂલે. બધા, એ કાયદોજ જણાય છે.
 તાક્યાં નિશાનો લક્ષથી, તે ચોટમાં ચોટી રહે;
 ધર્યા ફળોને પામતાં, નર વિશ્વમાં વખણાય છે.
 જે બીજ વાવ્યાં ખંત ને ઉત્સાહથી ભૂમિ વિષે;
 વાવ્યાં યથા કાળે ફળે, ત્યારેજ પાક લણાય છે.
 છે કર્મમાં અધિકાર તહારો, ત્યાં ઉચ્ચારો ના ઘટે;
 કટિબદ્ધ થઈને ખેડ કરવી, એજ ધર્મ મનાય છે.
 સીધાં હશે જો ભાગ્ય ને વરસાદ જો સારો થશે;
 ફલ શ્રેષ્ઠ પૂર્વ પ્રયાસનાં, સંતુષ્ટ થઈ શોધાય છે.
 જો મંદભાગ્યે રૂઠશે, મેઘો અતિવૃષ્ટિ થશે;
 તો છેવટે નિજ યત્નમાં, કર્તવ્યથી છુટાય છે.
 માટે ધરીને હોંસ, અગ્રેસર બની કર્તવ્ય કર !
 થા નિડરાં આજે વસંત! અહિં—કર્તવ્યવાયુ બહાય છે.

નવા સિદ્ધાંતવાદીને સનાતનીનો નવાખ.

૩૩:૩૩૩૩૩૩૩૩

ગમલ—કન્વાલી.

કથો છો શાસ્ત્ર એ શાને ? હુમે બહુ બોધ લીધા છે !

અમારા પૂર્વજે અમને, ઘણા ઉપદેશ દીધા છે !

જગતના બોધનારા શું, ગ્રહીશું બોધ બીજનો ?

અમે પણ શાસ્ત્રના ઉંડા, ઘણાંયે શોધ કીધા છે !

ગમે તેવું અમારું છો રહ્યું, લેવું નથી પરનું—

હજારોમાં અમારું શ્રેષ્ઠ, એ હિસાબ સીધા છે.

સ્વધર્મજ શ્રેયકારી સાક્ષ, શાસ્ત્રો સાખ પૂરે છે;

કરો દિલમાં અદલ ઇન્સાફ ! બેમાં કોણ બીધા છે ?

ગુનાહો આંખમાં ઘૂસી, ગુનાહોને બતાવે છે !

તમે વાંકા ભલે કહેતા, હમારા માર્ગ સીધા છે !

નહીં આખર સુધી છોડે, સ્વીકાર્યા માર્ગને સાધુ—

શિખાવો ભીરૂતા તેને, જનો જે દિલથી બીધા છે !

નિધન આવે છતાં ડગશું, નહિ નિજ ધર્મથી ભાઈ !

અમે શ્રીકૃષ્ણના મુખથી, પ્રગળ ઉપદેશ લીધા છે.

પીવાડો ઝેરના ખ્યાલા, નથી તલભાર પણ પરવા !

વિધર્મોને ન અડવાના, હુમે સોગંદ લીધા છે !

કરી રાતાં નયન કોપો, ધખાવી આગ સંતાપો !

મરીશું નહિ કદી જેણે, સુધાના જામ પીધા છે !

સનાતન અમૃતે સીંચ્યાં. કદી દીઠા નથી મરતા !
 મીરાંએ ઝેરના ખ્યાલા, ધરીને પ્રેમ પીધા છે !
 તમારૂં કે અમારૂં કોઈનું ધાર્યું નથી થાતું—
 થનારૂં થાય છે તેમાં, તહિમે શા હાથ દીધા છે ?

ગયા તે તો સદા માટે.

ગજલ—કવ્યાલી.

હમારા દેશના વીરા, ગયા તે તો સદા માટે !
 પુરાણા હિંદના હીરા ! ગયા તે તો સદા માટે !
 દિશાઓ હાકથી ગાજે, નસોમાં વીરતા વાજે;
 નિરખતાં દેવ પણ લાજે, ગયા તે તો સદા માટે.
 પ્રજાનાં પાપ ધોવાને, અવરનાં આંસુ લહોવાને;
 ધવાતા ધા રૂઝવાને, ગયા તે તો સદા માટે.
 સહોછો સ્નાયુના લકવા, કરોછો બહુ મુખે બકવા;
 દવા તો લેશ લીધી ના ! ગયા તે તો સદા માટે !
 બહુ નાના બન્યા મોટા, તમે મોટા થયા ખોટા !
 ગળે જે સ્વાર્થના ગોટા, ગયા તે તો સદા માટે !
 શરીર છે પાણી પરપોટો, ધરો શું મોહ મન મ્હોટો ?
 બલકમાં શો પડ્યો તોટો ? ગયા તે તો સદા માટે.
 બન્યા છો સર્વથી છોટા, રહ્યા નહિ દોરીને લોટા !
 ગુમાવ્યા વીરનર મોટા, ગયા તે તો સદા માટે.
 ધર્યું પૂર્વે પ્રગળ બહુએ, ડુબાંવું આજ તે સહુએ !

રૂવો શું દર્દહિલ સહેતાં ? ગયા તે તો સદા માટે !
જીગરના ઘા બહુ ખાધા ! મલમપટ્ટા નથી કીધા;

હતાં જે સાધનો સીધાં, ગયાં તે તો સદા માટે.
બહુ ખાધું અને પીધું ! બહુ લીધું અને દીધું !

છતાં ના કંઈ કર્યું સીધું ! ગયા તે તો સદા માટે !
ઉછાળો શબ્દનાં મોજાં, પળાવો આંગણે રોજાં !

ઉઠાવો કર્મના મોજા ! ગયા તે તો સદા માટે.
હજારો આફતો વેઠી, વિપત્તિ મૂળમાં પેઠી;

પડી સૌ શક્તિયો હેઠી, ગયા તે તો સદા માટે.
પનોતી લોહની લાગી, હૃદયની ભવ્યતા ભાગી;

સ્વધર્મી મર્મ અનુરાગી, ગયા તે તો સદા માટે.
ચડ્યા છે પાપને ચીલે ! પડ્યા છે કાર્યમાં ઢીલે !

જડ્યા છે બંધને ખીલે ! ગયા તે તો સદા માટે.
સફલતા સત્ય ચૂકે છે, ઉદયનો માર્ગ મૂકે છે;

વચન પર શીદ થુંકે છે ! ગયા તે તો સદા માટે.
વચન કાજે જીવન દેતા, પ્રતિજ્ઞા કાજ સહુ સહેતા;

વડાઈનાં વચન કહેતા, ગયા તે તો સદા માટે.
બહુ ગાયું અને રોયું, ખવાયું તે બધું ખોયું !

સુધાર્યું કામ ના એકે ! ગયા તે તો સદા માટે.
ગુમાવી હાથથી બાજી, ન રાખ્યા ઈશને રાજી;

જનેતા રાંકડી લાજી ! ગયા તે તો સદા માટે.
ગળવીને ત્રણે લોકો, શમાવે સ્નેહીના શોકો;

પડાવી દુષ્ટને પોકો ! ગયા તે તો સદા માટે.

ખુશીથી ઝેરને ફાકી, ન રાખ્યું કંઈ હવે બાકી;
 બન્યા પૂરા બળદ ખાખી ! ગયા તે તો સદા માટે.
 ઉડાવો ખાકના ગોળા, જમાવો સંતનાં ટોળાં;
 રઝળતા રંક થઈ રોળાં, ગયા તે તો સદા માટે.
 ગયા તે શું નહિ આવે ? ફરી નિજ દર્પ બતલાવે ?
 જલાવે શું જીવર હાવે ? ગયા તે તો સદા માટે !

હવે તો આંખ ઉઘાડો !

ગઝલ—કબાલી.

ખતા બહુ ખોફના ખાધા ! હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 સડો શું ઉંઘમાં અંધા ? હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 ગુમાવી જીવગાનીને, ખપાવી સિદ્ધિયો સઘળી !
 લબ્બવી ફૂખ માતાની, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 ભરી છે વાસના ખોટી, કમાણી શી કરી મ્હોટી !
 રહી નહીં અંગ લંગોટી, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 રહી છે ભીખની ઝોળી, સળગતી અંતરે હાળી !
 હસો શું ખાખને ચોળી ? હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 કીર્તિને પાણીમાં ઝોળી, ભરી પાખંડની ટોળી;
 ધુમે છે નાશની ગોળી ! હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 વઢો શું ભાઈ ભાઈથી ? બની ખૂરા કસાઈથી !
 ભર્યા પૂરા ખૂરાઈથી, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 પડ્યાં છે ધર્મમાં કાણાં, ગયાં છે નામ ને નાણાં;

ન જન્મ્યા હાય ! શું જુહાણા ? હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 ગુમાવ્યું નામ પૂર્વજનું, ન ધાર્યું ધ્યાન કારજનું;
 વગોણું વેઠતાં જગનું, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 અરે ઓ ! ધર્મના ઢાંગી ! અરે ! ઓ ભોગના રોગી !
 અરે દુર્ભાગ્યના ભોગી, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 બનો શું દંભના ભોગી ? બનો શું બુઠના ભોગી !
 બનીને કર્મના ચોગી, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 વિષયની વાસના લાગી, વચનની ચેતના ત્યાગી;
 હૃદયની ભાવના ભાગી, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 અમીનાં નીર કંઈ સીંચો, હૃદયના થીરમાં હીંચો;
 મમતાના મોહને મીંચો, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 બહુએ પાપવૃત્તિમાં, તણાયા દુષ્ટવૃત્તિમાં;
 કદી દીઠા નહિ કૃતિમાં ! હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 કુટિલ આ પેટને માટે, રહડયા શું કષ્ટને કાંટે ?
 કદી નહિ કૂરતા ખાટે ! હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 વિષયના નીચ સેતાનો, ઝીલે છે અંતરે તાનો !
 બુઝ્યો બગો જરા માનો, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 રહડો કર્તવ્યમેદાને, ધૂમો ત્યાં ધર્મના તાને;
 રમો કંઈ મોક્ષના જ્ઞાને ! હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 તરીને તારજો જગને, ભરી નવરક્તાથી રગને;
 ટકાવી પુણ્યના પગને, હવે તો આંખ ઉઘાડો !
 નયનનાં નીર દહોવાને, કર્યા દુષ્કર્મ ધોવાને;
 પ્રભુના જયેતિ જોવાને, હવે તો આંખ ઉઘાડો !

સુધારક બુલબુલને સનાતની વસંતનો ચાબુક !

ગજલ—કન્વાલી.

જન્મિયું પશ્ચિકુલમાં તું, ઋતુની વાત જાણે શું ?
 જતાવું ધર્મ—મર્મો ત્યાં, વૃથા તું વાદ તાણે શું ?
 કહે શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં, “કુસુમાકર ઋતુમાં છું;”
 ગ્રહી લે કૃષ્ણનાં કથનો, તું મિથ્યા માન માણે શું ?
 ન જાણે ભેદ કાવ્યોના, ન માત્રા છંદની ગણના !
 ગમે તેવી કરે બકવા, વિના જાણ્યે પરાણે શું ?
 દશા કે દેશહીણ તું, વિહિત વિદ્યા વિહોણ તું;
 ભલે નાચે, ફૂલે, ખેલે, ઉડે, ઇચ્છા પ્રમાણે શું ?
 ચડે છે કેમ દંગલમાં ? ઉડી જાણ ! જંગલમાં !
 વિહારી વનપ્રદેશોનો, પ્રસાદોને પલાણે શું ?
 વસંતે કંઠ દીધો છે, વસંતે સૂર પૂર્યા છે;
 વસંતે તું કરે લીલા, છતાં પરને વખાણે શું ?
 ખરું જો રૂપ તું જોશે, હૃદયની બ્રાન્તિને ખોશે;
 પછી પસ્તાઈને રોશે, પંછાડે રત્ન પહોણે શું ?
 પછી ખીઠે સુધારાની, બડી સોટી સનાતનની !
 ઉઠાવે ખૂમ તે શાની ? ન ગમતી એક લહાણે શું ?
 સુધારાને નમાવીને, વહે. ધારા સનાતનની;
 ઉઘાડી આંખ નિરખી લે ! જુએ છે નેત્ર કાણે શું ?

વલોવે શું વૃથા પાણી ? દિસે બુદ્ધિ બની કાણી !
 તજીને વેદની વાણી, રહડયો આજે કુરાણે શું ?
 ચહે જો સત્યના શોધો, અને સમ્મિતના બોધો;
 ત્યજ દે વજ્ર-અવરોધો, પડયું છે લોહખાણે શું ?
 થતાં વસંતનાં પગલાં, ઘણાં બુલબુલ ઉડી આવે !
 રીસાયું એક શી પરવા ? ઉરે અભિમાન આણે શું ?

કાળની વિચિત્ર લીલા.

ગઝલ—કવ્યાલી.

ગણુંતાં વર્ષની માળા, મહાપંડિત પણ ભૂલે !
 જગતનો તાંત બ્રહ્માએ, સમયને પારણે ઝૂલે !
 ગયું જીવું નવું આવ્યું ! નવું જીવું વળી થાશે !
 નવા-જીવના તણી ઘટમાળ, જગતને આંગણે હલે !
 ગયેલાંને વિસારી દે, નવાંને તું વધાવી લે;
 નવું જીવું, બધું વીતે, ગણી જીવ્યાં વૃથા ફૂલે ?
 વહન્ટા વર્ષ મહિના, પક્ષ ને સપ્તાહ, દિવસો ત્યાં;
 દિવસ ચાલ્યા ઘડીપળમાં, વૃથા મ્હોટાઈ શી તું લે ?
 વહન્ટાં-જીવ-જંતુ-દેવ-દાનવ સૃષ્ટિમાં સઘળાં;
 નહીં રોકી શકે કોઈ, જશે પહોળા પથે ખુલ્લે !
 ખરે છે ખીલીને પુષ્પો, મરે છે જન્મ લઈ પ્રાણી;
 ડૂબે છે ઉગતા ભાનુ, સદા કરમાય જે ફૂલે.

મહા બળવાન માન્ધાતા, ગુણીજન ગ્રંથના જ્ઞાતા;
 જગત કંપાવનારા તે, ચુકે સૌ કાળને ચુકે.
 ગયાં શ્રીરામને સીતા, ગયાં શ્રીકૃષ્ણને રાધા;
 ગયા છે ભીષ્મ ને પાંડુ, રહ્યાં નહીં તેમનાં મૂળે !
 ગયા દારા-સિકંદરશાહ, રૂસ્તમ પહેલવાં મહોટા;
 કહે ત્હારું ગળું તે શું ? વિના મહોટાઈ શું કૂલે !
 ગયા દાતા ને મદમાતા, વિધાતા, તાત કે બ્રાતા;
 લખાતા ચોપડે તે સૌ, કપાતા કાળની શૂળે !
 મળી છે સાદ્યબી સઘળી, વળી હાથી ઘરે જૂલે !
 નગારાં મોતનાં વાગ્યાં, નહીં બાકી રહે ધૂળે !
 ગયા તે તો સદા માટે, ગયા ત્હેની નિશાની શી ?
 નિશાની એજ રહી છે કે, ન કોઈને કાળ કદિ ભૂલે !
 અમરપટો લખાવીને, નથી એકે અહીં આવ્યો;
 અહીં જે આપશે નહિ તે, પછી પરલોકમાં શું લે ?
 કરે છે જુદમ શા માટે ? ધરે છે પાપ શા માટે ?
 નહિ પાપી કદિ ખાટે ! લખી એ કાળજે તું લે !
 સુખી આ લોક કે પરલોકમાં થાવા કદિ ચાહે,
 સુખી કર અન્યને ભાઈ ! સમય આ શીદને ભૂલે ?
 વસંતાનંદને છોડી, વૃથા શું દંભમાં કૂલે ?
 જગત્માં એજ દિન રહેનાર, અરે ! શું માનમાં કૂલે ?

કહે છે તે કરતા નથી !

ગઝલ—કબાલી.

ડરો શાને તહમે ભુંડા ! અમે કંઈએ ન કરવાના !
 ભસે છે શ્વાન જે મ્હોડે, કદી તે ના કરડવાના !
 ગગનમાં ગાજતા મેઘો, ઉછાળે પેટનાં પાણી;
 બહુ ગાજે બની ગાંડા, કદિ તે નહીં વરસવાના !
 ગુમાવી જે બની ગાંડા, કરે મ્હોડે બહુ બકવા—
 કદી તે હામ ભીડીને, કરી ના કાર્ય શકવાના !
 ભરેલું તાવથી લેબું, ઉછળતું સન્નિપાતેથી;
 કહો શો દમ રહ્યો તેમાં ? બિછાને સૂધ મરવાના !
 કરે તે ના કહે મ્હોડે, કરે તે ના બકે આઝું—
 ન જાણે કર્મના ભેદો, કહો તે કેમ તરવાના ?
 નદીને તીર બેસીને, કરી બહુ પારની વાતો;
 ન બાંધ્યો પૂલ એકે તે, કહો ક્યાંથી ઉતરવાના ?
 ઉભી છે સંગ હાડોની; દીવાલો લાખ આડે જ્યાં—
 ન તોડ્યો એક પણુ હાણો, કહો શું દૂર્ગ ચડવાના ?
 થશે જ્યારે હૃદય તૈયાર, કરવા કાર્ય અંતરનું;
 કરી દેખાડશે પળમાં, નહીં મ્હોડે બબડવાના !
 હૃદયસંકટની શક્તિ, હમે વેદાંતમાં શીખ્યા;
 ઉતારી યોગમાં આજે, હમારું કર્મ ધરવાના.
 હજારો આડ એ ટાણે, હમારે માર્ગે છો આવે;
 લગાવી આગની કૂંકો, હજારો વિઘ્ન હરવાના !

ન કહેશો કંઈ નથી કરતા, ન કહેશો અંતરે ડરતા;
કરે તે ના કહે કદીએ, ભલે એ વખત મરવાના !

અમિત મુસાફરને માર્ગસૂચન.

ગઝલ—કબાલી.

ભૂલેલા ઓ ! મુસાફર ! આંખ ખોલી જો થવાનું શું ?
નજર કંઈ કાર્યની કરજે, હતું અહિં સારવાનું શું ?
કદિ તેં જોર કીધો છે ? અજલ આવ્યે થવાનું શું ?
જનમતાં સાથ શું લાવ્યો ? હવે લઈને જવાનું શું ?
ઘરીને ગર્જામાં બેડી, હજારો આફતો વેડી;
સફળતા શી કરી ત્હેની ? હતું અહિં શોધવાનું શું ?
ઉદર નવ માસ કીધો વાસ, દીધો ભાર માતાને !
હતો શો કોલ ત્યાં ત્હારો ? હતું અહિં સાધવાનું શું ?
બુઝ્યો તું પારણામાં ને, રમ્યો નિજ માતને ખોળે;
હવે શું આખ તું ચોળે ? હતું ત્યાં ખોળવાનું શું ?
ભણ્યો બહુ પાઠ દુનિયાના, ઠગાઈની કિતાબોમાં;
ખરા કંઈ ઈદમનું એકે, ન પાનું વાંચવાનું શું ?
હસ્યો પામી હસીનાને, ફસ્યો તું શોખને ફંદે;
દીવાની ગઈ બુવાની—ત્હોય બાકી હારવાનું શું ?
સુતો બુદ્ધિ કરી બુઢી, પ્રભુશક્તિ રહી રૂઢી !
બધી બાઝાર ગઈ ઉઠી, હવે સોદા થવાના શું ?

હૃદયરસ ઝીલનારા ને-ગયા બહુ યત્ન કરનારા;
 નથી લેનાર કે દેનાર, ત્યાં છે હારવાનું શું ?
 વિતાવી જીંદગી સારી, હવસની બદ્ધગુલામીમાં;
 ઘડી આનંદની ના'વી, ન જોયું ઠારવાનું શું ?
 ગુમાવી હાથનો હીરો, હવે પસ્તાય શું પાછું ?
 કરે ઈન્સાફ કાજ ત્યાં, પૂરાવા શોધવાનું શું ?
 હજી છે હાથમાં બાજી, વિચારી જો જરા લાજ;
 કયામતના દિવસ માટે, લીધું તહે તારવાનું શું ?

રીસાયલી રામાને ચરણ !

ગઝલ.

ધુંધટપટ પ્રાણુ ! ઉઘાડો ! પ્રિયે ! હું તો પગે લાગું !
 જરા દિદાર દેખાડો ! ન બીજું હું કશું માગું !
 થતાં દિદારની ઝાંખી, ટળી જશે બધી વ્યાધિ !
 શશીને સૂર્ય છે સાક્ષી ! કરગરી એટલું માગું-ધુંધટ૦
 ધરી છે દેહ પ્રિય ચરણે, ઉભો કર જોડીને શરણે;
 વહેતાં આંસુને ઝરણે, રડી હું એટલું માગું !!-ધુંધટ૦
 પથારી પાપની ત્યાગી, પ્રણયરજ-રેણુ મ્હેં માગી;
 નયનથી ઉઘ ગઈ લાગી ! નિરખવા મુખ છળી જાગું !-ધુંધટ૦
 નથી ગમતું પીવું ખાવું, ન રૂચે આવવું જાવું !
 ગમે સંગીત તુજ ગાવું, રસીક રતિરંગ અનુરાગું !-ધુંધટ૦

નથી ઉર મોક્ષની ઇચ્છા, નથી ધન માનની વાંચ્છા;
 ગળે ઘુંટાય એજ તૃષા, નયનરસ ઝીલવા લાગું !-ધુંધટ
 તહમારું નામ લઈ નાચું, તહમારા રંગમાં રાચું;
 તહમારાં પ્રેમપદ વાંચું, તમારી રાહ જોઈ જાગું !-ધુંધટ
 તહમારું સુખ છે સાચું, ગણ્યું બીજું બધું કાચું;
 સદા નયને પૂરી રાખું-પછી કહેજો ભલે-“ ભાગું ”-ધુંધટ
 જરાં લહેંદો કરી લીધો, દીવાને દીનને કીધો !
 નજર પ્યાલો ભરી પીધો, પછી બીજું ન કંઈ માગું !-ધુંધટ
 ચરણરજ મોક્ષના મેવા, કદમ ચુમી પ્રેમથી લેવા,-
 નિરંતર પ્રાણની સેવા, કરી ભવરોગથી ભાગું !-ધુંધટ

અગમનિગમના ભેદો !

(ભજન અંકતારાવું.)

ભાવ હમારા ઉરના ભાખ્યા નવ જાય !
 ભેદુ ભેટે તો ભ્રમણા ભાગીયે હોજી !
 દાવ હમારા દિલના દીઠા નવ જાય !
 સંતો આવે તો સગપણ સાંધીએ હોજી !
 સાખી.

દૃશ્ય કદિ દર્શાવીએ, અદૃશ્ય શેં દેખાય ?
 કેમ કરી સ્કુમજાવીએ ? જે વાણીમાં ન સમાય !
 વાણીનાં પાણી અંતર સરવરમાંહિ ઉભરાય !
 જ્ઞાની ભેદનો સંગ ભાગીયે હોજી !

સાખી.

અવનિ રૂડી આકાશમાં, નલ પેદું પાતાળ !

વિશ્વચક્ર આ સ્થિર થયું, બાપ બન્યો છે બાળ !

પર કાને એ ભરમ કહ્યા નવ જાય !

સાધુ ભેટે તો શંકા ટાળીયે હોજી !

સાખી.

દશે દિશાને ભેટતો, ઉડ્યો અનહુદ નાદ !

શબ્દો ડુબ્યા શ્રવણમાં, શમ્યા વાદ-અપવાદ !

એ એકતાના રસમાં આ ત્રિલોક તણાય !

આવો રસ-તાન લેવા લાગીયે હોજી !

સાખી.

જળચર-ભૂચર-પ્રાણીયો, ખેચર પક્ષિસમાજ !

વનલીલા લીલી અને, સૂકાં જડનાં રાજ !

સહુસાજ સજીને માયાનાં સરિતાજળમાં ન્હાય !

આવો પ્રભાતે વીરા ! જાગીયે હોજી !

સાખી.

જાગ્રત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિમાં, તુર્યા રેડે તાન !

મમતા માગે મરણ ત્યાં, થયાં સ્વપ્નનાં ભાન !

એ ભાન ભરનાં મસ્ત “વસંત” વીણા બ્હાય !

સ્નેહી શ્રીહરિને ચરણે માગીયે હોજી !

દવા વગરનાં દુખડાં.

ગઝલે હુકા.

સહેતાં હુજરો આફત, સીનો ગયો ઘવાઈ !

ગરદન હમારી કિસ્મત, કાપે બની કસાઈ !
સંકષ્ટ સંત સહે છે, બળને ખુશાલી રહે છે !

ઉલટું સલીલ વહે છે ! શી સૃષ્ટિની સફાઈ !
પાખંડી ને શીખંડી, ઘુમે ઘણા ઘમંડી;

ફાવે કુપાત્ર ફંદી, એ ન્યાય શો હવાઈ !
તેજ પડ્યા છે ધીમા, ગરવો ગુમાવી ગરિમા !

જેનો અપાર મહિમા, મહિમાં રહ્યો છવાઈ.
વેશ્યા વિલાસ માણે, સતી આંખ અશ્રુ આણે;

જીવે દુઃખે પરાણે, કલિની કળા છવાઈ !
રાહુ પ્રકાશ વેરે ! રવિને તિમીર વેરે !

ભૂંગળ વિના હમારી, ભજવાય અહિં ભવાઈ !
પરમાર્થ યજ્ઞ-કુંડે, સર્વસ્વ-હોમ દેવા;

ખીડું ઉઠાવનારા, દીઠા ન કેઈ ભાઈ !
ધીમાં કદમ હમારાં, વંટોળિયે રહડયાં છે !

પોતાની વાત શી જ્યાં, ખીડા પડી પરાઈ !
પરની ઉપાધિ વેઠી, સુખની ઘડી ન દીડી !

દિલ દર્દે-દાહ-દુઃખની, દીઠી નહિ દવાઈ !
વિશ્રામ વૃક્ષ આપે, તેનીજ ડાળ કાપે !

આખર તવાય તાપે, તેની નથી નવાઈ !

વરિષ્ઠ કોર્ટને અપીલ.

ગઝલ—કબાલી.

જીવન છે આપના કરમાં, દયા કંઈ દિલ ધરો દેવા !

મરે છે રંક કિંકર આ, મયા કંઈ પાથરો દેવા !

વળ્યો ઢાંટા ભરી વાટે, રઝળતો હાટ ને ઘાટે;

ઠગાયો ખડારને ઠાઠે, હવે ઉર ઉતરો દેવા !

ખનીને પાપના કીડા, કરી ગહુ કર્મમાં કીડા !

સહી છે પાપની પીડા, હવે વ્યાધિ હરો દેવા !

વિના મોતે મરાયો છું, છતાં ના લેશ કાળ્યો હું !

શરણુમાં નાશી આવ્યો છું, હૃદયમાં સંચરો દેવા !

હૃદયડીણા સ્વજન દીઠા, સદા નિજ સ્વાર્થમાં મીઠા;

ભૂસી એ ધુળના લીટા, તહમારો તો કરો દેવા !

નગારાં મોતનાં ગાજે, કુટિલ મન તોય ના લાજે !

પ્રભુપથ મૂર્ખને આજે, ખતાયોને ખરો દેવા !

ઘડીની જીંદગી માટે, કર્યા તોફાન શિર સાટે !

કુટિલતા કાપવા માટે, સન્ને કાતિલ છરો દેવા !

ગભીરા ઘા સહી વીરા ! પડ્યા છે કાળજે ચીરા !

પ્રખળ એ પ્રેમની પીડા, હવે મારી હરો દેવા !

જગતના મોહને હરીને, દિવાનો આપનો કરીને;

ચરણમાં રંક શિર ધરીને, હવે અલર્યા ભરો દેવા !

સ્વીકારી દીનની અરજી, પધારો અંતરે હરજી !

હવે માગું રડી-ગરજી-ગરીબને સંધરો દેવા !

ખેલ્ય દિલખરને.

ગઝલ—કબાલી.

ચૂડયું પ્રહાં ચકડોળે, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 સીતનગર ! કાળનાં ફાલે ! જીગરમાં આગ વરસે છે !
 ભલે લૂટો-ભલે ફૂટો ! રિહાઈને કરી નાખૂદ;
 દરેદર જુદમ રેલાવો, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 કસમ છે રહેમ ના લાવો, મરેલાને ભલે મારો !
 હમારે મોજ મારવામાં ! જીગરમાં આગ વરસે છે !
 નથી એ જાંઘગી સાચી, નથી જે જાંઘગી મીઠી !
 જીવે તે સૌ મૂવા જેવા ! જીગરમાં આગ વરસે છે !
 નથી કંઈ ફિક્ક મરવાની, નથી મરવું કહો કોને ?
 ભલું મરવું સદા માટે, જીગરમાં આગ વરસે છે ?
 જીવીને આફતો વેઠી, હજારો ધ્યાનતો લીધી !
 કરી છે એ કમાઈ કે, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 બનો જાલિમ-બનો કાતિલ ! જહુર સીંચો રંગેરંગમાં !
 મરો-મારો બધી આલમ ! જીગરમાં આગ વરસે છે !
 દગાબાજી કરી આજે, બનો રાજી ભલે પાજી !
 કયામતના કહે કાજી, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 કયામતના દિવસ માટે, કરો કે ના કરો પરવા;
 હમારો ખ્યાલ એકજ છે, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 જગત્ ઈન્સાફનો તખ્તો, કસોટી આખરે કરશે;
 હમે એ રાહ પર બેઠા, જીગરમાં આગ વરસે છે !

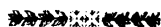
લલાઇ કે ખૂરાઇનો, નથી કંઈ ખ્યાલ આજે તો;
 દિવસ એ આવતાં જોશે, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 જલાવી તનગદન સોલા, વહેશે પાર દુનિયાની !
 મિલાવી ખાકસારીથી, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 સદાના ખાક તોયે આ, ખુદાના પાક ખંદા છે !
 કદિ અંધા નહિ જોશે, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 લગાવો જહુરની પુકો ! જગાવો આગલા સોલા !
 પછી પોકારજો આખિર, “જીગરમાં આગ વરસે છે !
 ગરલ પીધું સુધા છોડી, વિષમ ઉરવાસના જોડી !
 ખુદાઈ રૂહની ત્હોડી, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 વસંતાનિલ અનલ ફૂંકે, પ્રગલ શયતાન સર ઝૂંકે;
 મજહુબે જામ પર થુંકે ! જીગરમાં આગ વરસે છે !
 ઉઠ્યાં આતિશ તણાં મોજાં, વહ્યા સિંધુ ત્યજી માઝા !
 અનેરાં કર્મનાં વાજાં, જીગરમાં આગ વરસે છે !
 જીગરમાંથી મહા જ્વાલા, વહી છે સમગ્રોકોમાં !
 કરે પ્રહ્લાંડના ચુરા ! જીગરમાં આગ વરસે છે !

એક દુઃખી તારણીની હૃદયદ્રાવક આત્મકથા.

કુલીનની કન્યા.

સુંદર ચિત્રો સાથે કીંમત. રૂ. ૦-૪-૦

અભેદાનંદના તરંગો !

ગઝલ—કબાલી.

અમે આનંદના કીડા ! અખંડાનંદમાં રહીએ !

હરીને પારકી પીડા, સદા આનંદમાં વહીએ !

ઉઘાળી પ્રેમની છોળો, લગાવી જ્ઞાનનો ગોળો;

જુલાવી હૃષિકિંદોળો, અનંતાનંદમાં રહીએ !

સપાટા સત્યના સહેતા, સમીર સતોષના વહેતા;

પ્રભુના રાજ્યમાં રહેતા, વિશુદ્ધાનંદમાં વહીએ !

પુરાણો, શાસ્ત્ર કે તત્ત્વો, વિવિધ વેદાંતના મંત્રો;

શીખાવી ઐક્યનાં સૂત્રો, અભેદાનંદમાં રહીએ !

સકળ પ્રાણી તણા વીરા, અમે પ્રેમી સુશીલ ધીરા;

કરી દુઃખદર્દના ચીરા, ચિદાત્માનંદમાં વહીએ !

નિવાર્યા દ્વેષ-કલેશોને, વિસાર્યા વેર-ઝેરોને;

વહાવી પ્રેમ દહેરોને, અમિતાનંદમાં રહીએ !

નથી કંઈ ભેદ ચેતનમાં, ન અસ્થિ, રક્ત કે તનમાં;

ભૂલીને ભેદ જન-વનમાં, અશેષાનંદમાં વહીએ !

મિલાવ્યા સર્વથી હાથો, ભીડી પ્રહ્લાંડથી બાથો;

સુધારી સાથ-સંગાથો, સંવરૂપાનંદમાં રહીએ !

કુલો બહુ વિશ્વવાડીનાં, ઉગ્યાં જન દેશ-ડાળીમાં !

ઉઠેર્યા એક માળીનાં, અદ્વૈતાનંદમાં વહીએ !

રહી હર હાલમાં એકદિલ, ખુશી કીધી હમે હાસિલ !

હુમારી મસ્તની મહેફિલ, ભરી આનંદમાં રહીએ !

દોરંગી દુનિયાનાં પોકળ પડધમ !

લાવણી અથવા બેત.

લવસાગરનાં મોજાં પર, લડકા ભૂત તણા બહુ જાગે છે !
દુનિયામાં પોકળ લપકાનાં, કંઈ ઢોલ-નગારાં વાગે છે !-દુનિ०

વેપારીઓનું પડધમ.

વેપાર કરે બહુ વેપારી, હુદપાર બતાવે હુશિયારી !
નામાં લખતા ધારી ધારી ! ધરી હાથ કટારી બે ધારી !
વિશ્વાસુને ઉર ઉતારી, કરતા ઘા કારી-બહુ ભારી !
ગોદો લાગે જ્યાં ગરદનમાં, ત્યાં 'હાય !' પોકારે છે હારી !
એ બાંધ બજારે સોદા છે ! ત્યાં, સૂતા છે-કોઈ જાગે છે !-દુનિ०

ખિસ્સામાં ખજખીના વાંધા ! ખોટી શેઠાઈ બતાવે છે !
ચાકર-નોકર-પેઢી-રાખી, ભોળા જનને ભરમાવે છે !
હાંધ્રાં ઘરમાં હડીઓ કહાડે, પણ મુંઝે તાલ લગાવે છે !
સદ્દા-સોદા ને વેપારે, બહુ જુઠા જંગ જગાવે છે !
લાગે ગેબી જ્યાં ગોળો ત્યાં, પાછી પીઠે લડ લાગે છે !-દુનિ०

લડાઈનું પડધમ.

મેદાન ગજવે વીરતાથી, કર તીર અને ખંજર ધારી !
તોપો સામે ધરતા સીના ! બહાદુર બની બહુ બળધારી,
એ ધર્મયુદ્ધના ખડાનામાં, લાખો બાંધવઢાને મારી,

વીંછે છે ગોળા ગેળી ત્યાં, પહોળાં મ્હોડાં કરતા હારી !
હીસાગ ચુકવવા કરણીના, આ લોક આખરે ત્યાગે છે !-દુનિ०

સંસારનું પડધમ.

કોઈ વાત કરે મેલી-ગંદી ! કોઈ ખાય-ખુએ તેજી મંદી !
કોઈ ફાવે ફેલ કરી ફંદી, કોઈ જાય વીરતાને વંદી !
કોઈ ઘોડાને આપે ચંદી ! કોઈ વિષયોમાં રમતા છંદી !
કોઈ નાચે થઈ બેગમ-ખંદી ! કોઈ દંભ ધરી ખતતા દંડી !
છક્કડનાં છટકાંને કુદરત-આબુકના ફટકા લાગે છે !-દુનિ०
કોઈ લૂટે છે-કોઈ લાવે છે ! કોઈને મિથાન્નો ભાવે છે !
કોઈ પાન-સોપારી ચાવે છે ! કોઈ ફિક્કાં મ્હોં દર્શાવે છે !
કોઈ મૃત માતાને ધાવે છે ! કોઈ ફંદ-છંદમાં ફાવે છે !
કોઈ સુક્કા દમ અજમાવે છે ! કોઈ બુદ્ધિબગ ખતલાવે છે !
પણ આવે જ્યાં આંટી ઘુંટી, ત્યાં આડી વાટે ભાગે છે !-દુનિ०

અધિકારીનું પડધમ.

કુંકાડે ફાડે ખાડોને, ધમકાવે થઈને અધિકારી !
ફરિયાદ ન સાંભળતા કાને, કરી ચાર દિવસની સરદારી !
બહુ ઉંધી બુદ્ધિના બુદ્ધામાં, મરતા કરી “મહારી-તહારી”
ચીઠ્ઠી જ્યાં આવે ચાકરને, ત્યાં તૂર્ત કરે છે તૈયારી !
કારી ચાલે નહિ કરમીની, હુંપદ-મમતાને ત્યાગે છે !-દુનિ०

પ્યારનું પડધમ.

ગોઠવતા ચર તણા પડદા ! મેદાન પડી કરતા ચારી !
ભરમાવે ભોળી ભામાને, કરી સાચી-ખોટી ફિશિયારી !

બહુ બાગ-બંગલા મહોબ્બતના, ચણુતા શબ્દો રચીને ભારી !
 પીડા ને વ્રીડા બહાલીની, પતવે બહાનાં દર્ધ પરભારી !
 જ્યાં પડે કસોટીની સોટી, ત્યાં ખ્યાર પથારી માગે છે !-દુનિ०

પ્રેમદાનું પડઘમ.

અગળા કહેવાતી પ્રગળા, ખર નરને નચવે નખરે નારી !
 કોઈ નાચે-કૂદે-ખેલે, થઈને મનહરનારી ગાનારી !
 જાદૂ આંજને આંખડીએ, આશકને ઘા કરતી કારી !
 જ્યાં નાડી બંધ પડે પળમાં, ત્યાં સરખી સૌ માડી-સારી !
 બહુ કૌવત દીઠાં કુદરતનાં ! કંઈ કામ જામગિરી દાગે છે !-દુનિ०

કિસ્મતનું પડઘમ.

પળમાં ધનના ઢગલા ભારી, પળમાં ધળને ઢગલે નારી !
 લિખારી કરતા સરદારી, કંઈ રાજા ગનતા લિખારી !
 તાગડધિમાને તાલ-ટપ્પામાં, ચાલી રહી 'મહારી-તહારી' !
 તૂટે કિસ્મતની ચારી, ત્યાં લાલાજી કરતા લાચારી !
 અહિં રંક અને મહારાજાને, કુદરત સરખી અનુરાગે છે !-દુનિ०

અજખરંગી પડઘમ.

કાંઈ જ્ઞાની ગાંજા કૂંકે છે, કોઈ મોહ-મમત પર ચુંકે છે !
 કોઈ શાન્ત સમાધિ ચુંકે છે, કોઈ માયા-છાયા મૂકે છે !
 કોઈ ભજન ભાવમાં ઝૂકે છે ! કોઈ ભાંડ ભવાઈઓ ભૂંકે છે !
 કોઈ નાટક-ચેટક-ખેલ-તમાસા, કરતા તડકે સૂકે છે !
 કોઈ નાચે છે ! કોઈ નચવે છે ! કોઈ માગે છે ! કોઈ ત્યાગે છે !-દુનિ०
 ગાતા ગીતો સુર સાંધીને, ઉંચા આલાપો લલકારી !

કોઈ ગાલ બળવી-નાચીને-વેશો બહુ ભજવે છે ભારી !
 કોઈ ઈશ્વરથી કરતા ચારી, માયા-મદ-મોહ-મમત મારી !
 સત્યાચારી ! મિથ્યાચારી ! કોઈ પુષ્પે ! કોઈ પરાગે છે !-હુનિ०

દુનિયાનું ઉંધું પડઘમ.

બહુ ઉંધાં ચક્ષમા ભેરવતા ! ધન-માલ-થાપણો ઓળવતા !
 પાપી પગલે જગમાં ફરતા, નીતિ-નિયમોને પરહુરતા !
 કરમાં તુલસીમાલા ધરતા ! નિજ ધર્મ-કર્મને વિસરતા !
 ખોટાં-સાચાં કરીને જગમાં, સાચાને ખોટા ઠેરવતા !
 વિષુ મોતે મરતા-સરી જતા, રડતા-રડવડતા ભાગે છે !-હુનિ०

બહાણિયાનું પડઘમ.

કોઈ બહાણ ચલાવી દરિયામાં, લાખોના ડોળ કરે ભારી !
 કોઈ ઝાઝ ઝબાવી પોતાનાં, તળીએ ઉતરે સ્વેચ્છાચારી !
 *કરવટ બદલે કાંટા અડતાં ! પડતા આખડતા ભયધારી !
 પગવચ્ચે પૂંછડી ભેરવતાં, ભસ્તાં બહુ શ્વાન દુરાચારી !
 બોળ અણુઘટતા ઉપાડી, કોઈ ઉંડા પાણી તાગે છે !-હુનિ०

કવિનું પડઘમ.

કવિતાની જોડીને કડીયો, કોઈ ચારી ચીરી ચાંપે છે !
 કોઈ લેખ લખીને આપે છે ! કોઈ છાપે છે ! કોઈ કાપે છે !
 કોઈ સાચા-સીધા-વીરનરને, જર ને જશ દુનિયા આપે છે !
 કોઈ દોરી લોટો સાથે લઈને, રાત્રે વંજ માપે છે !
 કોઈ કાગળ કરતા કાળા; કૂડા ભીખ આખરે માગે છે !-હુનિ०

કુદરતનું પડધમ.

બહુ સુખીયા ને બહુ દુખિયા છે ! કોઈને જશ કોઈને જુતાં છે !
 કોઈ ધનદાતા, કોઈ જગજ્ઞાતા, કોઈ લોભી, કોઈ ધનધૂતા છે !
 કોઈ સૂકા-લૂખા-ભૂખ્યા છે ! કોઈ લીલા ને રસવંતા છે !
 કોઈ અંતર પડદા બાંધીને, માયા-મમતામાં સૂતા છે !
 કોઈ પડદા પ્રેમે ચીરીને, પ્રભુજ્યોતિ જોવા જાગે છે !—દુનિ○

વસંતનું પડધમ.

બહુ ઠાઠ કર્યા ! બહુ પાઠ ધર્યા ! બહુ લોધાં ને બહુ મેટ્યાં છે !
 ચોપાટ ગોઠવી દુનિયાની, સંબંધસોગઠાં ખેટ્યાં છે !
 બહુ રાગ રંગના રંગડામાં, મનતરંગ-શ્રીફળ પીટ્યાં છે !
 ખુદ્દી આંખોને મીંચીને, બહુ ધાવ જીગરમાં ઝીટ્યા છે !
 ઉનાળો આવે ધસમસતો, ત્યાં વસંત જગ પરિત્યાગે છે !
 નાટકતખ્તો આ જગનો જોતો, ઉઘે છે કે જાગે છે ? !—દુનિ○

સનમની રાહમાં.

ગઝલ—હુસા.

સનમને શોધવા કાજે, ફકિરી આજ ધરી લઈશિં;
 કફન બાંધી શિરે આજે, સફળ ફેરો ફરી લઈશું!
 સનમ ! તહારાં કદમમાંથી, ઉઠે મોજાં મહોબ્બતનાં !
 ઝરે મીઠાં અમી-ઝરણાં, અમે રસ સંઘરી લઈશું.
 કદિ દિલને તલબ લાગે, જીગરની જામ ધોઈને;

કદમની ખાખથી ફૂળ, અમે દિલગર ! લરી લઈશું.
હમે માથે કફન ખાંધી, પડ્યા જ્યારે કદમ આવી,-

દફન તુજ દારમાં થાવા, કદમખોશી કરી લઈશું !
સનમ ! ત્હારી સખાવતમાં, અમે જિન્દગત ગણી પેઠા !

ડરાવે સેંકડો જહન્નમ, અમે શાને ડરી જઈશું ?
રસો ત્હારી નસોમાંથી, વહેતા વિશ્વને પહોંચે;

જગત જીવે ત્હમારાથી, અમે જીવતાં મરી લઈશું !
હકિકી ઈશક સાધીશું, મિજાજને રજા દઈશું;

ટળી જે એક થઈ રહીશું, નવું કંઈ કંઈ કરી લઈશું !
રવિ ઉગે નયન ઝલકે, મીંચાતાં ચરમ શશો ખિલે !

= ‘કમર *આફતાબ’ તુજ આંખે, પ્રકાશો પાથરી લઈશું !
હૃદયનાં પોયણાં ખીલે, ઉઘાડી મ્હોં અમી ઝીલે;

કહો જો “પ્રેમરસ પી લે” ફરી ઉર જામ ધરી લઈશું !
જગર જલતું બને ઠંડુ, જીવન ઉતરી જશે ઉંડું;

હજારો જીંદગીથી મીઠડું, મૃત્યુ ધરી લઈશું !
ચહુડી મસ્તી શરાબીની, મળી સત્તા નવાબીની;

ખલક ખાનાખરાબીની, નહીં મરતાં ફરી લઈશું !
ભૂલાયું ભાન દુનિયાનું, ચહુડયું છે તાન ઉચ્છિન્નનું;

નથી કંઈ કામ જિન્દગતનું, કદમને ઘર કરી લઈશું !
રનાડી રોમરોમે રાસ, કરીને લેદ-તમનો નાશ !

ઉચ્છિન્ન પાથરી ચોપાસ, છેલ્લીવાર મરી લઈશું !

મહારૂં ગેબી સ્વરૂપ.

ગઝલ—કબાલી.

સુણે નહિ ભાવથી કોઈયે, નવાં વાક્યો કહું છું હું;
 નથી 'હું' તે 'તમે' તોયે, 'તહમે' તે 'હું' ન હું છું હું !
 તરંગો ઉડતા જળમાં, શમી જતા પ્રતિપળમાં,
 ઉદય-લયના મહાલયમાં, બધે સત્તા ગ્રહું છું હું !
 વસું હું મેદનીપુરમાં, ચંદર ને મૂર્છના ઉરમાં;
 અનુભવ ઉડતા સુરમાં, ગણી તે સંગ્રહું છું હું !
 અજળ મસ્તી હમારી છે, બધા રંગોથી ન્યારી છે !
 છતાં અંગો વધારીને, નવા રંગો ચહું છું હું !
 રૂદન ને હાસ્ય દુનિયાનાં, સુખો દુઃખો ઘડ્યાં જગનાં !
 શુણીને એ વિવિધ વાળાં, સદાયે મસ્ત રહું છું હું !
 હસે તે જોઈને હસતો, રડે ત્યાંથી રડી ખસતો !
 રૂદન ને હાસ્યમાં વસતો, વહેતામાં વહું છું હું !
 ઉપાધિ, આધિ ને વ્યાધિ, ત્રિપુટીતંત્રને સાંધી;
 જગત્ને દોરીએ બાંધી, બધી વ્યાધિ દહું છું હું !
 જગત્ જંને કહે વ્યાધિ, અમારે એજ *ઉપાધિ;
 અનાદિસૂત્રને સાંધી, નવી યાદી લખું છું હું !
 લગાડી મોહનો ધોકો, પડાવું વિશ્વને પોકો !
 રડે જ્યાં રાંકડા લોકો, ખુશીથી ત્યાં હસું છું હું !

ચહીને વાયુની લહેરો, હવા બ્રહ્માંડને ઘેરે;
 વિકલ્પો વિશ્વમાં વેરે, હમેશાં ત્યાં વસું છું હું !
 નથી હું દેહ કે દુનિયા, છતાંયે હું નથી શામાં ?
 ઉછળતો સમ-લોહોના, તરંગોમાં વહું છું હું !
 ઉભો શિર રાખી આકાશે, જડયાં પાતાળમાં ચરણો !
 ધર્યા ત્રણલોકને હૃદયે, નથી તોયે બધે છું હું !

પ્રભુની પ્રેમજ્યોતિ.

ગઝલ—કબીલી.

વિલોકી મોહિની મૂર્તિ ! હૃદયમાં જે વિરાજે છે !
 સકળમાં સ્નેહની સ્ફૂર્તિ ! શ્રીહરિના નાદ ગાજે છે !
 જગતને વામ કરધારી, પ્રણય સર્વ વિસ્તારી;
 ઉઘાડી મોક્ષની બારી, અજબ એ શક્તિ સાજે છે !
 જગતને જ્યોતિમાં જોડી, ખિલો પ્રભુપ્રેમનો ખોડી;
 પડદા સ્વાર્થના તોડી, અભેદાનંદ ગાજે છે !
 કર્યાવિષ્ણુ સાધના ‘ૐ’ની, જશે સહુ વ્યાધિઓ શાની ?
 પરમસત્તા પ્રભુતાની, જગર ઉદ્ધાર કાજે છે !
 જગતજ્યોતિ જલે જેની, ધરા ધૂની ધખે જેની;
 પ્રેરે સુરતા સદા તેની, અલખ રત્નો નિવાજે છે !
 જગતની આંખ મીંચીને, હૃદયચક્ષુ ઉઘાડીને;
 નિહાળી દિવ્ય લીલાને, હૃદયમાં દેવ રાજે છે !

મહારી વ્યાપકતા.

ગઝલ—કવ્વાલી.

ચરાચરમાં ભર્યો છું હું, બધો સંસાર મહારો છે;
 થરેથર પાથર્યો છું હું, બધો વિસ્તાર મહારો છે.
 પવનની મંદ લહેરોમાં, વહું સૌગંધરૂપે હું;
 નચાવું ચેતનાવૃક્ષો, જગત્-સંચાર મહારો છે.
 ખિલું હું પુષ્પ થઈ વૃક્ષે, વસું હું માતની કુક્ષે;
 લખું હું લાખને લક્ષે, બધે અધિકાર મહારો છે.
 ગળતી મેઘમાળાને, ડગાવી વિશ્વશાળાને;
 જગત્ સૂતું જગવવાને, અજબ ટંકાર મહારો છે.
 રચું ઉંચા ઉભા ખડાડો, ઉગાડું પુષ્પ-ફળ-ઝાડો;
 બનાવું રાત ને દહાડો, બધો એ કાર મહારો છે.
 ધૂમે છે સૂર્યમંડલ આ, હળ્લરો મંડલો તેવાં;
 ધરાને શેષ ધારે જ્યાં, તહિં આધાર મહારો છે.
 ઉદયના મંત્ર ફૂંકીને, રચું છું સૃષ્ટિઓ લાખો;
 કરું પાછો પ્રલય તહેનો, અજબ વ્યાપાર મહારો છે.
 બની હું બાદશાહ પોતે, પ્રજા સરજું છું પોતાને !
 જમાવું જાત પર સત્તા, જગત્ દરબાર મહારો છે.
 બનું ગોરો અને કાળો ! બનું લોખો અને ભાલો !
 બનેવી ને બનું સાળો ! બધો વ્યવહાર મહારો છે.
 બનાવી વીજના સંચા, ચલાવે લોક સંદેશા;

બધી એ બેટેરીને સાંધનારો, તાર મ્હારો છે.
સર્વો ઉરભેદી આલાપો, નિવારૂં તપ્પના તાપો;

અગમગમ લાખનારો એ, અલખ સીતાર મ્હારો છે.
બની ગજરાજ ગાબું છું, બની મૃગ અગ્ર ભાગું છું!

જીવન-મૃત્યુ બનું છું હું, છરો બે ધાર મ્હારો છે.
રજત, સોનું અને રત્નો, રચ્યાં કોટી કરી ચત્નો !

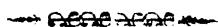
કુબેરે સાચવ્યો છે એ, અલખ ભંડાર મ્હારો છે.
બનીને રામ કે વામન, થયો હું ભક્ત ભયભંજન;

નિરંજન નંદ-નંદન કૃષ્ણ, પણ અવતાર મ્હારો છે.
પ્રકાશું ચંદ્ર થઈ જગને, પ્રજાળું સૂર્ય થઈ નગને;

રસું રકતે રંગેરગને, બધામાં ખ્યાર મ્હારો છે.
બનાવી સમ લોકોને, વિદારી હુઃખ શોકોને;

રચું લીલા વિજોકોને ! વિવિધ સંસ્કાર મ્હારો છે.
ઉચ્ચો હું વૃક્ષ પાંદડીએ, હસ્યો હું પુષ્પની કળીએ;

વસ્યો ભુમિ-ગગન-દરિયે, વસંતાગાર મ્હારો છે.

એકરસ આત્મસત્તા.

. ગઝલ—કબાલી.

નથી કંઈ ભેદ ઉદ્દેશે, નથી કંઈ ભેદ જ્યાં લેશે !

જણાયે ભેદ તે દેશે, ભર્યો છે સર્વમાં સરખો.

નથી એ લિન્ન કાળામાં, ન જ્યોત્સના એ રૂપાળામાં;

જગતનાં બાળ-બાળામાં, વસ્યો એ સર્વમાં સરખો.

નિદર્શન-યોગ ભક્તિમાં, પુરાણો ધર્મઉક્તિમાં;
 વિવિધ વેદાન્ત યુક્તિમાં, ઠર્યો છે સર્વમાં સરખો.
 નથી જુદો ઉપાદાને, નથી કંઈ ભિન્ન વિજ્ઞાને;
 ગદ્યાંએ જેમને માને, ભર્યો એ સર્વમાં સરખો.
 દયા, સ્નેહે અને ભાવે, હૃદય, દેહે અને દાવે;
 જુદો એ હોય દેખાવે, છતાં છે સર્વમાં સરખો.
 ઘડયા છે એક માટીથી, ઘડા આ પ્રેમપાટીથી;
 ન રોટી ભિન્ન બાટીથી, ધર્યો છે સર્વમાં સરખો.
 રહે છે રક્ત જે રાતું, ગદ્યાંની નાડમાં વહેતું;
 જીવનરસ રેડતો ત્યાં તું, રહ્યો છે સર્વમાં સરખો.
 ભલે જુદા બહુમત હો, વિવિધ કંઈ ધર્મના પથ હો;
 ઝરો સુખરૂપ આત્માનો, વહ્યો છે સર્વમાં સરખો.
 જુદા દિવસો અને રાતો, જુદી-જુદી ખરી વાતો;
 સમય ત્યાં એક સંધાતો, સર્યો છે સર્વમાં સરખો.
 ઘડેલા ઘાટ સોનીના, ભલે કંઈ લાખ જુદા હો;
 હમારો પ્રહ્મ સોનાનો, વસ્યો છે સર્વમાં સરખો.
 હમારું લક્ષ્મિગિંદુ તું, હમારો આત્મખંધુ તું;
 હમારો શાન્તિસિંધુ તું, કહ્યો છે સર્વમાં સરખો.
 ચડે કોઈ અગ્નિરથમાં કે, ઉડે વિમાનની પાંખે;
 સ્ટિમર કે અશ્વનો રસ્તો, રહ્યો છે સર્વમાં સરખો.
 ભલે જેને રૂચે જેમાં, કરે આલૂપણો તેવાં;
 હમારો પ્રહ્મનો હીરો, રસ્યો છે સર્વમાં સરખો.

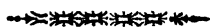
કૃષ્ણબંસીનું અનખતાન.

—૬૬૬૩૩૩—

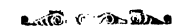
ગઝલ—કંવાલી.

યશોદાનંદના લાલા ! જરા બંસી બળવીજા !
 રસીલા કાન મતવાલા ! પ્રણય-મંત્રો ગળવીજા !
 ગ્રહીને વેદની વીણા, કહીને મર્મ કંઈ વીણા;
 સ્વરો આલાપીને તીણા, સૂતી સૃષ્ટિ જપાવીજા !
 તૃપાથી કંઠ સૂકાતો, પીડાતો પ્રાણ આ જાતો;
 મધુર ગાન કર્મ ગાતો, તૃષા મહારી છીપાવીજા !
 વિષયનાં લાન ભુલાવી, અજ્ઞ ઉરજૂંથે ઝૂલાવી;
 શ્રવણ પ્રહ્લાંડ ડોલાવી, ગગનપટને ગળવીજા !
 જીગર દુઃખ દર્દ હરનારા, પરમ સુખશાન્તિ ભરનારા;
 જગતને જીતનારા એ, મહા-મંત્રો સુણાવીજા !
 અચળ પદ-દુર્ગ મહાડનારા, પ્રખળ રિપુસાથ હાડનારા;
 વિજયની માળ વરનારાં, સખા શાસ્ત્રો સળવીજા !
 હૃદયની મસ્તીનાં મોજાં, મેડા સિંધુ ત્યજે માઝા !
 અલખનાં એ અજ્ઞ વાળાં ! હૃદયકંઠે બળવીજા !
 વહાવી મસ્તીદહેરોને, ઉછાળી પ્રેમ-છાળોને;
 અમારાં કુખ્દ હૃદયોને, પ્રણવરસથી ભીજવીજા !
 બનાવી સૃષ્ટિને ગાંડી, પીટાવી પ્રેમની દાંડી;
 નિચોવી સ્વાર્થથી હાંડી, અભયરસ પીવરાવીજા !

વિહારી લેહની છાયા, નિવારી મોહની માયા;
 અમર કરી અમ કનક કાયા, વિષયવિષ વીસરાવીજા !
 બનાવી પ્રેમના યોગી, કરી દે બ્રહ્મસંયોગી;
 રમાડી રાસ રસભોગી ! રસીલા રંગ પૂરીજા !
 બની તુજ એકની રાધા, સહુ અન્યની બાધા;
 તજી બહાલા ! બધા વાંધા, હૃદય મૂર્તિ ઉતારીજા !
 બુલાવી જ્ઞાન દુનિયાનું, જગાવી જ્ઞાન આત્માનું,
 મધુરી મૂર્તિ બધે ભાળું, મને એવું શિખાવીજા !
 સૂતાં ઉઠતાં જતાં કરતાં, જગતમાં કાર્ય સહુ કરતાં,
 રહે મૂર્તિ ખડી ઉરમાં, લગન એવી લગાવીજા !

સાહિત્યસુંદરીને છેલ્લો સંદેશો.

ગઝલ—કબાલી.

કયો એ જાન ! તહે બેજાં, નિગાહેતીર મારીને !
 રસી શું કાપ બેઝમાં ? મહને કૂવે ઉતારીને !
 ભરીને ગ્રંથખ્યાલામાં, મહને હિં ઇશ્કરસ પાયો !
 દીવાનો દીનને આજે, કયો તહે શું વિચારીને ?
 રસીલા વર્ણુ-વર્ણુનમાં, રસેલાં શબ્દગાણીથી,-
 કયો છે કતલ કિંકરને, જીગરમાં શર ઉતારીને !
 ધરીને વસ્ત્ર શોભીતાં, નવાં, નવરંગ-રસમીનાં;
 નવી ઉલ્કત ! ખુબી ! લીલા ! બધારે શી ખુમારીને ?

અજળજ્યોતિ ઉરે જાગી, અજળ ત્હારી લગન લાગી ?!

અલાગી ક્યાં શકે લાગી ? પૂર્યો શીશે ઉતારીને !
ન સૂઝે કંઈ જવું કરવું, ન રૂચે કંઈ પીવું-ખાવું !

ગમે સંગીત તુજ ખાવું, ગુણો ત્હારા ઉચ્ચારીને !
ખન્યો અંધો, ભુલ્યો ધંધો છુટ્યો સંસારથી સાંધો !

જીગરમાં તારના અંધો, તૂટે દુનિયા વિસારીને !
અજળ કંઈ ભાવ જાગ્યો છે ! અનેરો રોગ લાગ્યો છે !

ખતાવો વૈદ્ય એવો જે, મટાડે દિલગિમારીને !
નથી રહેતી જીગરધરમાં, ઝલાતી તું નથી કરમાં !

રીસાતી રંકથી શાને ? પ્રિયે ! પ્રીતિ વિસારીને !
જગત રોડાતું જાહુ, જગાવી વાક્યરચનામાં,-

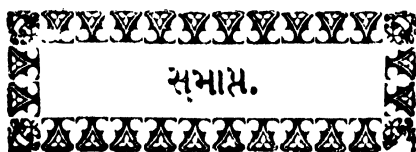
છુપાતી ગ્રંથઘુંઘટડે, હુમારાં સર ઉતારીને !
હૃદય-આકાશવાસી તું, ઉદાસી અદાજનતુ હું,

થયું શું, ને થશે શું-શું ? મૃત્યુ છું એ વિચારીને !
નથી શક્તિ રહી તનમાં, નથી વાંચ્યા રહી ધનમાં,

મળ શી માનતી મનમાં, ફકિરોને તું મારીને ?
ક્ષમા મહેબુબ ! માયું છું, હવે તો પાય લાગું છું !

જવા દે, દૂર ચો દેવિ ! હવે ચારી વિસારીને !
ઘણો મ્હોટો ગુન્હો કીધો ! અન્તણ્યો માર્ગ મ્હું લીધો !

હવે તું છોડ, દુઃખી-ત્રીધો, ગિયારો દાસ ધારીને !

સમાપ્ત.

એક હિંદુકદીવ નવલ.

માનવ-શયતાન.

અથવા

પાપી પિશાચીની પ્રપંચજાળ.

આ નવલકથા એક વત્સલ દંપતિની પરસ્પર ગેરસમજ-સંદેહ પર ગોઠવવામાં આવી છે. લૉર્ડ નોરટન જે આ નવલકથાનો મુખ્ય નાયક છે તે એમ ધારે છે કે તેની સ્ત્રી 'એલન વિલિયમ નામના ખીજા માણસને રક્ષાય છે; એ મારી સાથે લગ્ન કરી પસ્તાય છે.' એમ માની તે લગ્ન હૃદયે તેની ઉપેક્ષા કરે છે. ખીજા તરફ એલન માને છે કે, 'નોરટનનું મન લુઈસા નામની કોઈ સ્ત્રી ઉપર લાગ્યું છે, અને તેથીજ એ મારી ઉપેક્ષા કરે છે.' લૉર્ડ નોરટનની ચિત્ત-વૃત્તિનો એ આમ બુદ્ધોજ અર્થ કરે છે અને મનમાંજ મુંઝાય છે. તેમ યતાં એ દંપતિના શત્રુઓનું ચઢી વાગે છે. તેમની પ્રપંચજાળ વધારે ને વધારે ફેલાય છે; પરંતુ પાપનો ઘડો કુલ્યા વિના રહેતો નથી. અંતમાં સર્વ પાપી પિશાચીનો આપ ન્યૉર્જ મિલ્ટન પકડાય છે અને તેનું આખું મંડળ પણ સપડાય છે. અંતમાં વાંચકના મન પર તેઓ માટે તિરસ્કારની લાગણી ઉત્પન્ન થાય છે. આ નવલકથા એક વખત વાંચવા હાથમાં લીધા પછી તેને પડતી મૂકવાનું જરાય મન થતું નથી. કાગળની સખ્ત મોંઘવારી હોવા છતાં પણ સાનેરી પાકા પુસ્તક સાથે તેની કુર્મી માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ રાખવામાં આવેલી છે.

સોલ એજન્ટ.

હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૨૬૩૦, પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

જનસમાજમાં ખાસ વખણાયેલી નવલકથાઓ.

ગુર્જરી-મુંબાઈની શેઠાણી. સચિત્ર	૨-૦-૦
મિલન-મંદિર. (સચિત્ર.)	૨-૦-૦
કુમુદકુમારી. (સચિત્ર.)	૨-૦-૦
રતિસુંદરી. (સચિત્ર.)	૨-૦-૦
રત્નગઢની રાંભા. (સચિત્ર)	૨-૦-૦
સરોજસુંદરી-સુધરેલો જમાનો.	૧-૮-૦
સ્ત્રીઓની રંગભૂમિ.	૧-૮-૦
સંસાર શેત્રંજ ભાગ ૧ લો.	૧-૮-૦
સંસાર શેત્રંજ ભાગ ૨ નો.	૧-૮-૦
સંસાર શેત્રંજ ભાગ ૩ નો.	૨-૦-૦
કર્મ-બંધન યાને વિધવાની કર્મકથા.	૧-૮-૦
ચીર સંહાલ (વિરસથી બરપૂર)	૧-૧૨-૦
વિધિનું વિધાન. (સચિત્ર)	૧-૮-૦
કુંદન અને કુસુમ ભાગ ૨ થી ૮ દરેક ભાગની	૧-૦-૦
સરસ્વતી (સામાજિક નવલ.)	૧-૪-૦
વનવાસિની. (ઐતિહાસિક)	૧-૪-૦
કુસુમલતા.	૧-૦-૦
કુલિનકાન્તા.	૧-૦-૦
કુસુમકુમારો.	૧-૦-૦
માનવ શયતાન.	૧-૮-૦
પ્રેમપિંજર કે ખુની ખંજર.	૧-૦-૦
સન્મિત્ર કે શયતાન.	૧-૦-૦
વસંત-વિહાર. (ગજાનો બંડાર)	૧-૪-૦

વાંચવા લાયક નોવેલો.

વીર પુરુષોનાં પરાક્રમ દર્શાવતી

અને

રણભૂમિને ધ્વજવતી

રત્નગઢની રંભા.

યાને

રણધેલા રજપૂત.

જો તમારે વીર રજપૂતોની રાજ્ય ભક્તિ, સ્વદેશ પ્રીતિ અને કુલીન કન્યાઓના અદ્ભુત પ્રેમનું દર્શન કરવું હોય તો અવશ્ય આ બુક વાંચો. સાગરોજ કાગળ મુંદર છાપ સોનેરી પૃષ્ઠ સાથે કી. રૂ. ૨-૦-૦.

એક રસદાયક નવલ કથા.

ધણજ સુધારા વધારા સાથે

કુમુદકુમારી.

સચિત્ર. (આવૃત્તિ ત્રીજી) સચિત્ર.

મદાશય ? તમારે જુદાં

કાળાં જેરીમલ્લનાં કામો

રણમલ્લની વીરત્વના ને કુમુદ

કુમારીના સતિત્વના આભેલુબ

વિધાનાં દિગ્દર્શન કરવાં હોય તો

અવશ્ય ખરીદો. પાકા સોનેરી પૃષ્ઠ

સાથે કીમત રૂ. ૨-૦-૦.

રસિક સામાજિક નવલ કથા.

સરોજસુંદરી

યાને

સુધરેલો જમાનો.

અર્ધ દમ્બ-ધર્મ, શૂન્ય કેળવણીથી થતી જીવનની, કુટુંબની અને સંસારની પાયમાલી તેમજ સુધરેલા જમાનામાં છુપાઈ રહેલો સડો વિગેરે અસંખ્ય વિષયોથી ભરપૂર હોવા છતાં પાકા સોનેરી પૃષ્ઠ સાથે કીમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦.

પાને પાને અમૃત ટપકાવનાર

સામાજિક નવલ કથા.

ગુજરી

મુંબાઈની શેઠાણી.

સચિત્ર. [આવૃત્તિ ત્રીજી] સચિત્ર

રજવાડી રહેણી કરણી ને બંગલાની

બલા અને તેના બેઠી બનાવો વિગે-

રેથી વાંચક વર્ગને ચકિત બનાવનાર

આ પુસ્તક અવશ્ય ખરીદો. પાકા

સોનેરી પૃષ્ઠ સાથે કી. રૂ. ૩-૨-૦.

વધુ માહિતિ માટે અમારે ત્યાં મળતાં

પુસ્તકોનું સૂચિપત્ર મંગાવો.

મળવાનું કેકાણું.—હરગોવિન્દદાસ હરજીવનદાસ, બુકસેલર,

યાનકેર ના.—અમદાવાદ.

